

POPOTNIK

▷ Pedagoški in znanstven list. ◁

Letnik XXX.

Štev. 8.

VSEBINA:

1. Avguštín Požegar: Idealizem in realizem	225
2. Pr. Orožen: O domoznanskem pouku s posebnim ozirom na čítanje in razumevanje zemljevidov	234
3. Janko Grad: Učitelj varuh in širitelj slovenskih narodnih pesmi	239
4. Spremnica Fr. Hauptmanovim računicam za meščanske šole	245
5. Anton Skala: Razvoj šolstva v postojnskem šolskem okraju za vladanja cesarja Franca Jožefa I.	248
6. Književno poročilo	252
7. Razgled: Listek 254 — Pedagoški paberki 255 — Kronika	256

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

„Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

„Učiteljska tiskarna“

last „Učiteljskega tiskovnega društva“,
registr. zadruga z omejenim jamstvom

v Ljubljani, Gradišče št. 4

priporoča slavnim krajnim šol. svetom,
šolskim vodstvom in učiteljstvu

uradne tiskovine
iz svoje zaloge.

Ceniki se pošiljajo na zahtevo zastonj. ✧ Po-
strežba točna. ✧ Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko spadajoča
dela ter jih izvršuje okusno in po solidnih cenah.

Izvrševanje tiskovin v enobarvnem in večbarv-
nem tisku. ✧ Tiskanje muzikalij in časopisov.

LITOGRAFIJA.

Telefon št. 118. ✧ Poštna hranilnica št. 76.307.

Idealizem in realizem.

Napisal Avguštin Požegar.

Razpravljati nismo namenjeni o idealizmu in realizmu kot filozofskih nazorih ali sistemih. Nebrojne knjige raznih mislecev, staro- in novodobnih, nam nudijo dovolj podučljivega gradiva o njih. A ker se učitelji vedno bolj zavedamo, da je naše delo, naš posel duševno delo in ker vemo, da je umetnost odgoje del občne filozofije, zdi se nam potrebno po močeh razkazati, kako je z nazoni o idealizmu in realizmu v dejanskem življenju.

Pred vsem moramo omeniti, da slonijo določbe drž. š. zakona, ki moramo po njih mladino odgojevati, na dualizmu. Dualizem pripoznava dvojno človeško naravo in loči duha od telesa.

Pustimo torej vse prepričevalne razprave o monizmu v stran in nastopimo kot nesporebni dualisti. Kot takšni vidimo in gledamo smoter odgoje le v dosegovanju popolnosti človeškega duha. In ker popolnosti duha ne moremo doseči s skromnimi nepopolnimi silami, zato smo redkokedaj zadovoljni z uspehi našega truda, še manj zadovoljni so tisti, ki našega dela ne poznajo.

Da smo poklicani spopolnovati človeka in človeško družbo, to nam je jasno, a pravega, jasnega pojma o popolnosti nimamo in ne poznamo zanesljivih potov do nje. Popolnost je le ideal, ki o njem nimamo določene predstave, ampak le domišljeno sliko. Vsak človek, bodisi po naši sodbi pokvarjen ali nepokvarjen, govori in misli tuintam o dobrem, pravem, pravičnem itd. in to dejstvo je vse, kar vemo o človeški, duševni naravi. In s tem vemo tudi dovolj. Vemo namreč, da je v človeškem duhu prirojena kal mišljenja na dobro. To mišljenje na dobro smemo v širšem pomenu besede imenovati idealizem.

Vsi ljudje, tudi zločinci, žive v idealizmu in ne morejo se obraniti misli na dobro. Vendar mišljenje na dobro in dobro dejanje ni isto. Slišal sem že iz ust oseb, ki so bile nepošteno, kradljive, goljufive itd. pritožbe o propalosti današnjega sveta, češ, da je bilo nekdanj boljše. Človek je pač čudno bitje, misli idealno, stori največkrat realno. To povemo že tukaj, da pripravimo cenjene bralce na daljno razpravo.

Če govorimo z navadnim, bolj ali manj razsodnim človekom o dobrem, popolnem, spoznamo kmalu, da o dobrem, blagem in popolnem nima jasne

predstave, ampak le neko mero slutnje, ki mu ostaje le za priliko in za kratek čas. O trajni nravnosti pri njem ni govora. Morebiti hrepeni po luči svetlobi, a tava v temi in nevednosti. Zanimivo je n. pr. opazovati roditelje in druge, kako navajajo otroke n. pr. k ubogljivosti, pokornosti itd. Oni vedo, da je ubogljivost nekaj lepega in potrebnega, tedaj nekaj idealnega, in vendar ne poznajo primernih navodil do ubogljivosti. „Le počakaj, žaba, ti bom pokazal, boš li ubogal ali ne“ — to je opomin do otrok. Kdo ne vidi tukaj debelega realizma, ki podere ves idealizem do dna? Nekoč sem slišal grožnjo matere napram hčerki, stari 13 let, da ne dobi večerje, ako pozabi opraviti predjedno molitev. Vem, v čem in s čim in kako je hotela mati upogibati deklico, vendar je razdalja med motivi pobožnosti in uzroki gladu takšna, da se jih ne more primerjati. Idealno misliti, a idealno misel z realizmom podreti je največja nesreča pri odgoji.

Že sedaj vidimo, da je idealizem zgolj duševen, a realizem materialen z ozirom na izvir. Nasprotna sta si naravnost, a vendar bolj tesno zvezana prijatelja kakor sta bila Kastor in Poluks.

Pojasnilo si to resnico. Prijatelj nas je povabil v klet na kupico vina. Če nismo pristni abstinenti, ne odklonimo povabila iz prijateljskih ust. V kleti smo postali razpoloženi, veseli, četudi zmerno. Dostojno smo se zahvalili za pogostitev in dostojno toplo se ločili od prijatelja. In kaj je zdaj na tem? Ima to kaj opraviti z idealizmom in realizmom? Trdimo, da. Prijatelj nas je povabil, da bi pokazal in utrdil prijateljsko vez, da bi pokazal hvaležnost za kakšno uslugo, da bi gojil in našel družbo itd. Vodili so ga tedaj le duševni oziri, ki ne nasprotujejo idealizmu. A brez telesa ne moremo biti ne prijatelji, ne v družbi, ne veseli in sploh nič. Človeška telesa, klet, vino, tedaj gole realnosti posredujejo idealizem. Treba je tedaj idealnosti realizirati in realnosti idealizirati. A kako, do katere mere na eno, do katere mere na drugo stran, to mora vedeti posameznik.

In če stopimo iz kleti, srečamo znanca. Pozna nam na obrazu itd., da smo razpoloženi — ne rečemo vinjeni. Ta ne misli ne na prijateljstvo, ne na kaj drugega, sploh ne na motive povabila, ampak le na to, da smo ga pili. On vidi le prestopok zoper idealizem, četudi morebiti hrepeni po istem užitku. Ne mislimo, da so to le trivialnosti, nevredne razmišljanja. V vsako idealnost škili realnost z debelimi očmi.

Idealista vedno boli, če sam zabrede v realizem ali če ga opazi na bližnjem. Toda tolaži ga nič drugega, kakor zavest o dvojni človeški naturi, ki si sicer nasprotujeta, a ločiti se za čas življenja ne moreta.

Najplemenitejše duševnosti moramo videti spojene z najhujšim realizmom. Kako vzvišeni so n. pr. čuti ljubezni do domovine! S kako vzvišenimi čustvi in v kako izbrani besedi opisujejo in opevajo pesniško nadahneni idealisti domoljubje! Rečemo celo, da je lepo za domovino umreti. Nili sklep, da hočem umreti skrajno duševen in po motivu čestokrat idealen,

a smrt, umor po svojem učinku skrajno realen? Mislimo samo na grozovitost vojnega orožja ter na razdivjanost bojnikov. Pred bitko dajo vojakom opojnih pijač in godbe jim zagodijo, da zapodijo idealne misli o človeštvu in vzpodbudijo telesne moči na kvar in pogin sodruga človeka. Spoved in klaverni kes pred bitko razžalostita le duha, a ne dajeta podjetnosti do klanja.

Toda te misli se nam ne vrivajo le pri vojskah med državami. Slično in enako vidimo tudi v malih domačih krogih. Vaški fantje kažejo malo poguma do tepeža, dokler so trezni. Duh še prevladuje po stvarnem razmišljanju in ne najde pravega uzroka do tepenja. A kadar se jim vzpodbudijo telesne sile po vplivanju opojnih pijač na krvotok, takrat izgine idealnost iz duha in jeza nastopi in zavest o telesnih močeh. In marsikateri človek čuti in vidi se duševno tako slabega, da se napije „korajže“, če ima kakšno pritožbo in bi jo rad rešil realno.

Čudostvor je človek. Največ bi rad veljal, vse bi rad bil, povsod vidi nepopolnosti in napake, a sam je vendar le človek. So celi sloji, veljavni med svetom, ki govorijo o idealizmu in o nesreči realizma, ki je nečimeren. Vendar sami živijo realno in se tolažijo s tem, da so tudi ljudje.

Res je tudi, da so osebe, ki pripisujejo idealizmu toliko veljave, da jih je sram biti človek in ki težko prenašajo zavest o materijalnosti telesa. Častitati moramo takšnim, sicer le redkim osebam. Imel sem znanca, ki je menda vsled svoje enostranske duševne delavnosti v prerani dobi svojega življenja umrl. V razgovoru o idealizmu mi je izjavil, da je človek ustvarjen po božji podobi in da se zaradi tega ne more nič na zemlji primerjati z vrednostjo človeka. Žal mu je le bilo in muko mu je delala misel, da mora človek jesti in piti. Telesne funkcije človeka so se mu zdele njega nevredne in nemara je bil žrtev teh pretiranih nazorov. Ob idealizmu se telo ne redi — to vemo mnogi.

Da tudi med preprostim ljudstvom mislijo nekateri na neko mero „idealizma“ glede uživanja jedil in pijač, o tem se lahko uverimo čestokrat. Nekateri jedo in pijo malo, kadar so v družbi. Hočejo dati lep zgled. Bil sem nekoč v kmetski sobi. Okolo mize je bilo lepo število domačih in delavcev pri obedu. Iz ust gospodarja, ki je bil znan kot „trd“, sem slišal te besede: „Pje, ne žeri toliko; želodec ti bo počil; toliko jesti je grdo; boš več zjedel kakor pridelal“. Toda delavec se je menda čutil užaljenega in zavedal se je povrh svojih telesnih interesov. Rekel je tedaj s čudovito mirnostjo: „Naj bo grdo dosti jesti, a lepo je in prijetno sit biti“. Drugi so se zasmeli — in videlo se je, da je veljalo priznanje bolj delavcu kakor „škripavemu“ gospodarju. V tem slučaju je tedaj idealist pogorel napram realistu.

„Kaj pa vi mislite, g. učitelj, ni li res, da je dosti jesti grdo?“ me je vprašal gospodar, iskaje pri meni pomoči. Odgovoril sem mu približno

tako-le: „Veste, je tako. V meri jedi ne gledamo lepote ali grdobe, ampak zahtevo želodca. Lepota pri načinu jedi je že nekaj, kar nam dopade, a sitost je težakom potrebna in prijetna“. „Mislim sem, da boste z menoj potegnili“, se je odrezal gospodar in pristavil: „Pač nimajo vsi ljudje želodca glih“. Z izidom tega trigovora bili smo vsi zadovoljni.

Toda da pridemo k ljubi naši mladini. Menda nikjer se ne poudarja in zahteva toliko idealizma kakor pri odgoji otrok. In prav je tako. Saj je smoter odgoje ne le postaven, ampak tudi po razlogih pameti idealen. Le drvimo za ideali z vsemi silami in ne tolažimo se pri neuspehih s tem, da so ideali nedosegljivi. To bi se reklo obupati in v delu upešati. Stremljenje in mišljenje o idealih človeštva ima najstarejšo zgodovino, je bilo, je in bo vedno. Ta resnica bi se predružačila le takrat, če bi se predružačilo bistvo človeške nature. Da so ideali in mišljenje o njih po krajih in časih jako različni, je tudi resnica. Vendar ni naroda na zemlji, ki bi ne imel idealov. Kdor čita o življenju preprostih narodov v Afriki in drugod, se bo čudil najti zraven groznega realizma lepe ideale o bodočnosti človeka. Žal, da še človeštvo ni dospelo do spoznanja enotnega ideala celokupnosti in solidarnosti v človeško-družabnih ozirih. To se sicer ne bo zgodilo nikdar, zakaj splošna popolnost ljudi bila bi nesreča, ki bi podrila podlago in pogoje obstanka človeških slojev, ki so poklicani popravljati nepopolnosti. Napram veljavi idealnega mišljenja se nam zdi ta izjava čudna, paradokсна — in vendar je res, da družabno življenje ob enakosti vseh ljudi ni mogoče.

Največji in tudi najveljavnejši dokaz, da človek in človeška družba zamoreta prenašati le neko mero idealizma, imamo v življenski zgodovini Boga Jezusa Kristusa. Bog sam je bil ideal vse popolnosti, a vendar velik del ljudstva ni hotel priznati njegovih popolnosti; ni imel zaupanja do njega — gledal je ideale drugod. Zasramovali, tožili, sodili, mučili in križali so Boga, a kako naj si pomaga nepopoln človek v morju neurejenih, ne zedinjenih nazorih o nalogah in smotrih človeštva? In kakor je bilo takrat, je tudi sedaj in bo vedno, da gleda eden v pravičnosti krivičnost, drugi v krivičnosti pravičnost itd. Vsakdanji dogodki v dejanskem življenju nam to kažejo. Smo ljudje, ki imamo vsak svojo glavo, v glavi svoje misli, ki po njih ravnamo. Da bi ravnali vsi ljudje za vse prav, je le nedosegljiv ideal. Zdi se nam, da zamore človek in človeška družba sprejeti le nekoliko idealizma, kakor zamoremo raztopiti v določeni meri vode le primerno množino soli.

Razmotrimo stvar natančneje. O šoli, o uspehih šole se radi pritožimo, da so nezadostni. Četudi takšne pritožbe niso splošne in so morebiti celo neupravičene, vendar se primerjajo, in to je celo naravno.

Pri odgoji in znanstvu nikoli ni zadosti, to zahteva ideal, duševen smoter šole. Ako je tedaj nič uspeha najslabše, je več uspeha boljše, a znanje vsega in duševna popolnost je največi uspeh.

Vprašajmo, kaj in kako bi bilo na zemlji, ako bi se šoli posrečilo posredovati mladini znanje vsega in obenem popolnost duha.

Vzemimo samo odgojo in recimo, da so vsi ljudje enako pravični, poštene, dobrohotni, delavni; da se tedaj dejansko zavedajo zapovedi: „Ljubi svojega soseda“. Pri tem stanju nravnega mišljenja in dejanja bi ne bilo mogoče nobenega prestopka, nobene pregrehe proti kazenskemu zakonu, ki ščiti naš lepi ideal družabnega reda. Toda zakon sam na sebi je tih in mrtev, ako ni oseb, ki polovijo zločince, grešnike; če ni oseb, ki grešnike izprašujejo in zaslišijo in kaznujejo in zapirajo. Ako bi tedaj bila človeška družba popolna, bi bili orožniki, redarji, sodniki, kaznilnice in pazniki odveč. Mislite, da si želijo prizadeti takšno popolnost ljudi? Z ozirom na delo menda že, a z ozirom na zaslužek si je ne morejo želeti. Če je vsakdo enako miroljuben in spravljiv, ni mogoče prepira, tepeža, pravde itd. Kaj naj počnejo potem zagovorniki, ki z učenimi dokazi iščejo ideal pravice — seveda proti realni in primerni nagradi? Ako bi bila vsa človeška družba, ves človeški rod popoln, tedaj bi ne bila mogoča vojska. Svinčenkam, sabljam itd. bi pošel čas potrebnosti in veljave. Armade bi bile odveč — in kaj naj počnejo vojaški uslužbenci?

Veliki mislec Kant je rekel, da so vojske človeštva nevredne. Res je tako, to nam pove zdrav nazor o človeku. Toda Kantje nismo vsi, in kateri so, ne morejo in ne smejo biti.

Kdor razvija in zasleduje te misli nadalje, kmalu uvidi, da bi bila splošna popolnost človeštva — četudi ideal našega spopolnjevanja — vendar neznosna nesreča. Čudno tedaj, da se vedno popolnimo, a ob nepopolnosti živimo. Kdor je popoln na zemlji, bi bil gotovo Bogu — idealu popolnosti dopadljiv; bližal bi se božjemu bitju. Tedaj bi ne bilo potrebno nobene verske vaje, ne izpovedi, ne romanja v daljne kraje, ki prinaša mnogim ljudem dober kos vsakdanjega kruha.

Če mislimo na popolnost znanja, lahko rečemo, da bi bilo znanje vsega tudi nesreča, ker bi ga ne zamogli izvajati dejansko in bi se motili v delu drug drugega.

Tako tedaj vidimo, kam zabredemo pri razmišljevanju idealizma. Povsod srečamo pretebo realizma, ki nas takorekoč telesno živi.

Ako pa s čistim idealizmom v dejanskem življenju ne moremo izhajati, tedaj se moramo vdati kompromisu med idealizmom in realizmom. Če vidimo tukaj premalo idealizma, vprašajmo, če nismo sami preidealni ali je res realizem napredoval. Ako slišimo koga govoriti le o dobrih in obilnih jedilih, o pijančevanju itd., gotovo je dotičnik na potu realizma, dokler se ga ne naveliča.

Natura človeka je takšna, da ne trpi ne preveč idealizma ne preveč realizma. — To smo omenili že prej.

Spoznovati, spoznati in poznati pravo mero idealizma in realizma pri posameznem človeku ni lahko; še težje je otroku takšno mero soglasja med duhom in telesom prigrinjati. Toda ni dolžnost in delo samo učitelja, da odgaja otroke v tem smislu; to storiti je vsakdo dolžan. Učitelji so največkrat naobraženi na duhu in srcu, tedaj v idealni smeri. Vidiijo in čutijo vse zlo v obitelji, v občini; vidiijo tudi uzroke zla. Polni so idealizma, svesti si svoje naloge in vešči sredstev do izboljšanja nezdravih razmer na idealno stran. A kaj pomaga to, če so obdani od okolice, ki tava in živi v debelem realizmu, ki se vda le zahtevam telesnih nagonov. Vsi pravijo, kako grda je kraja ali tatvina, goljufija, laž, obrekovanje, a store ravno nasprotno. Bi li človek ne obupal — kakor Schoppenhauer? Če je obdan idealist od samih realistov, fatalistov, ki govore le o božji volji, store pa vse proti idealu nravnosti, tedaj tudi proti božji volji, — realizmu ni kos, kakor mu Bog ni bil kos, dokler ni veličastno odšel v nebesa.

Učitelj idealist ne more svojih blagih namenov potrditi s čudeži. Nedomestiti jih mora s potrpljenjem in največjo doslednostjo pri svojem delovanju.

Čas dozori vse in po preteku mnogoletnega delovanja in vplivanja zasledijo saj najboljši pot do idealizma. Pri tem delu pridemo mnogokrat v nasprotstva in protislovja, ki nam delajo preglavico. Če mislimo blagohotno, želimo od ljudstva odvrniti vse, kar bi škodovalo na duhu ali na telesu. Vendar pridemo mnogokrat v zadrego. Poglejmo n. pr. moderno gibanje proti alkoholu. Vsi smo prepričani, da izvira iz uživanja alkohola manjša ali večja škoda na duhu in telesu. Vemo, da je nezmerno uživanje alkohola vzrok najgršemu realizmu. A kako naj učitelj nastopi proti alkoholu v vinorodnih krajih, kjer sloni večidel gospodarstva na vinoreji? Principialno mora idealist uživanje alkohola zaradi zdravstvenih in gospodarskih razlogov zavreči, a pri drugih zaradi gospodarskih ozirov pridelovanje vina pospeševati. Saj gleda ljudstvo na učitelja in pričakuje od njega pomoči pri povzdigi gospodarstva.

Odvračati koga od pridelovanja škodljive pijače je idealno, a pomagati komu do višje stopnje gmotnega stanja po pridelovanju iste škodljive pijače je tudi idealno. Kaj naj storimo? Delajmo, uživajmo pa tako, da ne bo realizma preveč, idealizma premalo. Vsem po volji storili ne bomo nikdar.

Vse na zemlji ima nekaj idealnega, nekaj realnega na sebi. Gostilne n. pr. imajo na sebi idealen namen, da ponujajo tujcem telesnega krepila in duševnega razvedrila; domačim gojitev družabnosti in priliko prijateljskega razgovora. A koliko realizma povzročijo gostilne od strani nezmernežev? Godbe, igre i. dr. imajo na sebi lep namen, vendar so mnogokrat povod izgredom realizma. Žal, da je tako, a je in bo vedno tako, četudi ne v isti meri in obliki. Človek je, kakor rečeno, največji čudostvor. Sedaj mu šine najlepša misel skozi glavo, v prihodnjem trenutku pa pove besedo, ki

ovadi najbolj realno mišljenje. Poglejmo n. pr. kako obhajajo ponekod sedmino. Pri sprevedu in pogrebu je vse klavarno in žalostno — nekateri iz resnih motivov, drugi zaradi navade in dostojnosti. Po sprevedu se pojejo ob uživanju jedi in pijač pesmi — žalost gine, veselje nastopi, pomešano sicer s solzmi po umrlém. In res, saj ideal življenja ni smrt ampak veselje. Da bi se kdo smejal zaradi tega, ker je drugi umrl, to je nezmisel in nima ne smeh ne jok pomena. Ponekod se najamejo žene, ki imajo primerno žalovati za umrlim.

Vidimo zopet, da je človek bitje, ki ga lahko rabimo, navadimo in pridobimo za vse, če le pričakuje realno plačilo.

Omenili smo že, da izvirajo pojavi realizma iz telesnih nagonov in nagibov, ki se ne dajo zatreti, ampak le uravnati. Katoliški bogoslovec Frohschamer pravi v svoji filozofiji, da sta glad in ljubezen principa vsega človeškega življenja. Glad moramo umeti v širšem pomenu ter v raznih oblikah pojavljanja. Sebičnost, pohlep, skopost, goljufija itd. služijo le telesnim potrebam na škodo drugih. Delavnost, skrbnost, pridnost i. dr. služijo tudi oskrbi telesa, a ne na škodo drugih. Iz glada, ki je na sebi redna — fiziološka — prikazen, izvirajo negativne, torej protinravne duševnosti: sebičnost, pohlep, skopost i. dr., a tudi pozitivne duševnosti ali čednosti: delavnost, skrbnost i. dr.

Prve oškodujejo interese bližnjega v prid lastnega gmotnega stanja, zato so pojavi realizma, ki je zavrgljiv. Druge se ne ozirajo na lastnosti bližnjega, ampak upoštevajo lastninsko pravico in blagostanje vsakega človeka, zato so idealna vprašanja in posnemanja vredna.

Pri tem razmotrivanju medsebojnega življenja lahko spoznamo, kaj je pravično in npravno, kaj je krivično in nenpravno. Pravično in npravno nam ugaja in dopade, zato želimo, da bi bilo splošno. In v tem leži jedro in znak idealnega mišljenja. Če kdo npravne duševnosti višje ceni in čišla kakor veljavo predmetov, je idealist po mišljenju in če odgovarja dejanje idealnemu mišljenju, je dotičnik tudi dejanski idealist. Dejanski idealist ne more storiti krivice.

Ako človek sicer idealno misli, a v podanem slučaju opusti npravno dejanje na račun pridobitve ali uživanja kakšnega predmeta, takrat je nenpravni, dejanski realist. Takšni realisti so n. pr. tatovi, goljufi i. dr.

Zanimivo, četudi naravno, je dejstvo, da meri vse človeško delo na zasiguranje in zboljšanje obstanka. Za telesni in duševni obstanek delamo s telesnimi in duševnimi silami. Tudi čiste in plemenite duševnosti kakor n. pr. učenost, modrost, previdnost itd. služijo končno realnim namenom. Mnogovrstne iznajdbe, blagodejne ustanove, ki so prišle iz idealizma, zboljšajo gmotno, realno življenje človeka ter mu dajo novi povod do daljnega idealnega mišljenja. Vidimo sedaj, da so telesne in duševne sile v vedni zvezi, da sta realizem in idealizem neločljiva, četudi bistveno nasprotna. Duh ne

more ničesar porabiti; on le kaže načine proizvodjanja in polni mero uporabljavanja proizvodov. Duh določuje namen in način telesnih opravil, ki so na sebi realna. Njegovo delovanje na sebi je idealno, a ker vodi on tudi telesne opravke, rečemo, da duh telesne opravke z ozirom na namen in način idealizira. Usposobiti duha, da zamore idealizirati vsa človeška podjetja, to je naloga in smoter vsestranske odgoje.

Idealiziranje človeka je težavna reč. Pomislimo. Nas odrasle obhaja toliko realnosti, da se jih komaj obranimo z dozorelim duhom. Otrok živi skoraj še v realizmu. Ne pozna ne mere, ne izbere, ne časa, ne načina jedi, ne pozna lepih telesnih kretenj. Nima pojma o duševni olikanosti. In duševna olikanost ni nič drugega kakor mera premoči in prevlade nad realizmom. A kdor hoče realizem z idealizmom vladati, mora poznati in ceniti vse stvari v luči duha. To pač od mladine ni pričakovati, kar stari dorasli izobraženci in poznavalci sveta ne zamorejo.

Prav in potrebno je, da idealiziramo mišljenje, dejanje in čustvovanje otrok. Ne pozabimo pa pri tem, da mora biti oblika idealiziranja idealno primerna, ne realno debela.

Sramota, muka, nadlegovanje, zašmehovanje niso ideali duha, zato se jih ne sme rabiti pri idealiziranju otroškega vedenja. Ker vemo, da sloni idealizem na umu in srcu človeka, vemo tudi, da nasprotujeta idealizmu najbolj neumnost in nerazumnost ter surovost. Učiteljsko delo med otroci potemtakem ni nič drugega kakor vodstvo boja med idealizmom in realizmom. Končna zmaga je odvisna od kakovosti voditelja, od kakovosti šolske armade ter od kakovosti zunanjih okolščin.

Otrok brez razvitega duha živi bolj živalsko kakor človeško. Njega gonijo le telesni nagoni, ki so nam znani. Pojave telesnih nagonov je treba previdno spoznavati ter jih stvarno in mirno idealizirati, kajti zatreti jih ne moremo. Robato kretanje mladine olepšamo, tedaj idealiziramo, z lastnim dostojnim kretanjem. Sirovost, ki izvira iz zavedanja telesnih moči, odpravljamo z lastnim blagim mišljenjem, govorjenjem in dejanjem med otroci in doraslimi. Kažimo pristno veselje na lepoti narave in razkazujemo mogočnost Stvarnika. Kažimo pri mravljišču in čebelnjaku delavnost, sporazumnost in uslužnost živalic, ki nam prinašajo materialno in duševno korist. Lepota je najboljšo sredstvo za doseg lepočutja, ki je sirovosti nasprotno.

Sirovosti hčerki sta jeza in vničevalnost, najboljši podpornici realizma. Bodimo usmiljeni in sočutni, toda pristno in resnično, ne umetno in hinavsko. Govoriti je treba o življenju cvetlic itd. in razkazati mladini, kako rado vse živi in se veseli in kako huda je smrt. Sočutje goji idealizem. Kdor ima jasno glavo, čuteče srce in tople besede, preganja realizem. Sebičnost, pohlep, vladoželjnost itd., ki izvirajo iz gladi, omejimo najboljšo z razgovorom o družabnem življenju. Pokažimo otrokom, da je odvisen človek od človeka in da je potrebno mimo svojih — pospeševati tudi interese bliž-

njega. Ob raznih prilikah lahko pogovorimo in naslikamo nemoč posameznega človeka ter gojimo zdravi altruizem, ki je celokupni ideal človeštva. Mera altruizma v človeški družbi je tudi mera njene čustvene kulture, ki je od nje odvisen mir in sreča na zemlji.

Pogovorimo podrobno namen in delovanje blagodejnih naprav, n. pr. gasilnih bramb, bolnišnic, hiralnic, sirotišnic i. dr., da vidijo otroci sočutno soglasje v javnem življenju in da slutijo ideal človeštva v spoznavanju so-druga-trpina.

Iz takšnih pogovorov z otroci dobivamo najlepši sad odgoje. Idealni pojmovi: prijaznost, vljudnost, uslužnost, poštenost, pravica itd., začnejo kaliti v srcu in zoreti v glavi. Skrbeli smo za idealizem.

Toda ne pričakujmo, da bomo idealizirali mladino preveč. To se ne bo zgodilo nikdar. Znanja in nravnih duševnosti ne bo nikdar dovolj, še manj preveč. Iz te resnice, ki jo ljudje le čutijo, izhajajo pritožbe, da šola za ljudstvo, za človeštvo premalo stori. Da ne bomo nikdar vsega dosegli, to smo zgoraj dokazali.

Med vsem in med nič pa je mera šolskih uspehov tako menjajoča, da je ne moremo določiti ne mi ne pritoževalci. Toliko vemo vsi, da bi nekateri radi več, drugi manj in da imajo prvi prav. Verjamemo radi in uverjeni smo celo, da šola za človeštvo premalo stori. Grozne množine izvenšolskega realizma, ki ga gojijo življenske razmere, družabne navade in telesni nagoni in ki vplivajo na mladino z veliko silo, podirajo idealno delo šole. Mislimo celo, da ne smemo od šole le zahtevati, ampak da jo moramo idealno podpirati. Idealni ne smejo biti le nekateri ljudje, ki bi naj nosili grehe sveta, idealni moramo biti vsi — potem se otrok goji.

Slučaj in prilika. Dečka sta se sprla. Zgrabila sta se — kaj storiš, učitelj?

Pomni, da potrpljenje železne duri prebije. Ne plani na dečka. Stopi resno pred nju in glej nju. Kmalu se spustita. Govori z navdušenjem: „Kako zamore učenec učencu, tovariš tovarišu, človek človeku storiti kaj takega? Jeza je pač le vir vsega grdega.“ Učenca se izgovarjata vsak po svoje. „On mi je storil, rekel to,“ pravi eden. „No, no! To seveda tudi ni prav in tudi ni lepo,“ reci učitelj. „A vajin spor je še grši. In kako hočeta v grdem iskati pravico in grdo z gršim poravnati?“ Drug slučaj. Dečka ali deklici se grdo besedujeta. Malo postoj in poslušaj in reci potem: „Mlatiči na gumnu se trudijo zastonj, če pokajo po praznih snopih. Tudi vidva govorita prazno reč, ne trudita se zastonj.“ Ne domišljujem se, da bi hotel koga poučevati, a uverjen sem, da je takšno postopanje najbolj idealno in rodi največ sadu za poznejše dorasle. Otroci govorijo o tvojem umnem razsojevanju praznih nespornosti tudi doma, in to vpliva prav ugodno na mišljenje dorašlih.

V tem pa leži duševno-nravni napredek, da se ne vdamo realizmu, če so drugi realni, ampak da postanejo drugi idealni, če smo idealni mi in lepodušni.

Poglejmo navzgor in naprej in lahko smo idealisti, saj ne delamo za sedanjost, ampak za prihodnost mladine.

Idealizem naprej, realizem mu sledi pod njegovim vodstvom.

O domoznanskem pouku s posebnim ozirom na čitanje in razumevanje zemljevidov.

Fr. Orožen.

omačo deželo spoznamo v šoli v posebnem učnem predmetu, ki ga imenujemo domoznanstvo. Ta predmet je izredne važnosti za učenčevo izobrazbo. Učenca opozarjamo, da je tam, kjer je doma, njega dom ali domačija. Dežela, v kateri je domačija, je domača dežela in ta je del naše velike države, ki jo imenujemo domovino. Učenec ljubi svoj dom tako, kakor ljubi starše, brate, sestre in tovariše, čeprav se te ljubezni še ne zaveda. Čutil bi pa ljubezen do domačije, ako bi bil delj časa odsoten od doma.

Tedaj bi hrepenel po domačiji in tožilo bi se mu po njej.

Domoznanstvo podaja učencu priliko, da se uči po svojem opazovanju. To obzorje je pa za učenca precej omejeno in kmalu pride do skrajnega roba tega obzorja, kjer neha zanj opazovanje prirode in kjer mu imajo služiti druga sredstva v spoznavanje sosednih krajev in okrajev.

Kakor tuje kraje in pokrajine najbolj spoznaš po potovanju, tako tudi na isti način največ izveš o domači deželi. V to svrho pa ni treba, da vzameš potno palico v roko in zapustiš domači kraj. S pomočjo dobrega in v večjem merilu risanege zemljevida šolskega okraja ali pa vsaj domače dežele spoznaš najvažnejše in značilne posebnosti domače dežele. Učitelj pa dopolnjuj z živo besedo one podrobnosti, ki jih nam ne nudi zemljevid.

Pri domoznanskem pouku je vedno uporabljati zemljevid, ker ne potujemo po sinjem zraku, ampak po zemeljskem površju, kjer nahajamo mnogo predmetov, ki jih sami lahko vidimo. Te predmete dobiš na zemljevidu s posebnimi znaki označene. Treba je le take znake pravilno tolmačiti. Ker se torej nadaljnja opazovanja v domači deželi vrše na zemljevidih, sledi že iz tega, da ima pouk v domoznanstvu pripravljati na razumevanje zemljevidov; v razumevanje zemljevidov sploh pa služi zemljevid šolskega okraja ali dežele.

A ravno pri domoznanskem pouku imamo mnogo ovir in nedostatkov, ki nam otežujejo poučevanje. Opozarjati hočem na te ozire in nedostatke in pokazati, kako bi se dale težkoče odpraviti in kako bi se dalo uspešneje poučevati domoznanstvo po naših šolah.

Nobeno delo v šoli ne zahteva večje samodelavnosti učiteljeve nego pouk v domoznanstvu. Učitelj poznaj prav natanko bližnji okoliš šolskega kraja in si sam sestavi knjižico ožjega domoznanstva. Pri pouku veljaj glavno načelo: Pri obravnavi bližnjega okoliša ne govori o predmetih, ki jih učenec ni videl. Izvzeti so zgodovinski predmeti, a v takem slučaju se poslužuj slik. Kar si je učenec sam pridobil, je njega najdražja last. Zatorej ne poučujmo ožjega domoznanstva po določenem redu. Učenci se učijo iz knjige prirode in kar jim podajemo, je iz raznih predmetov nabrano. Šele ob koncu domoznanskega pouka uredimo vso snov v celoto.

Kako se poučuje domoznanstvo na naših učiteljiščih?

Organizacijski statut izobraževališč za učitelje in učiteljice na javnih ljudskih šolah v avstrijskih deželah stavlja kot smoter znanje države s posebnim ozirom na domačo deželo in zahteva za tretji letnik zemljepisje in zgodovino Avstrijsko-Ogrske.

A oglejmo si dotične šolske knjige. Zemljepisne učne knjige imajo jako malo o naši domači deželi, Tupetz pa v svoji zgodovini jedva omenja Kranjske in celo važnih svetovnih dogodkov kakor n. pr. vladarskega shoda ali kongresa v Ljubljani l. 1821. niti ne omenja. Isti nedostatek nahajamo pri drugih učnih knjigah te stroke. Nimamo torej za učiteljišča pripravnih učnih knjig, ki bi se kolikor toliko ozirale na naše domoznanstvo.

Ta nedostatek sem posebno v prvih letih svojega delovanja na ljubljanskem učiteljišču močno občutil. Nabiral sem več let gradiva za domoznanstvo, prepotoval deželo in spoznal malone po vseh nje delih in končno je v letih 1901. in 1902. v zalogi Slovenske Matice izšla knjiga „Kranjsko“ in sicer v prvem zvezku zemljepisni del, v drugem zvezku pa zgodovinski opis. Za uporabo za učitelje in učiteljice in za pouk na učiteljiščih sem potem sestavil „Kranjsko domoznanstvo“, ki je pred kratkim izšlo v c. kr. zalogi šolskih knjig na Dunaju in ima v prvem delu zemljepisno domoznanstvo, v drugem delu zgodovinske slike in v tretjem delu majhne krajevne letopise.

Doslej sem si pomagal na ta način, da sem narekaval važnejše podatke, kar je bilo precej zamudno. Odslej pa se bode poučevalo domoznanstvo na c. kr. učiteljiščih v Ljubljani po omenjeni knjigi in sicer v drugem letniku zemljepisno domoznanstvo in v tretjem letniku zgodovinsko domoznanstvo. V kratkem izide v kartografičnem zavodu Hölzlovem na Dunaju novi Slovenski stenski zemljevid „Kranjsko z deli obmejnih pokrajin“, ki soglaša s prej omenjeno knjigo „Kranjsko domoznanstvo“.

Glede učiteljišnikov bi še omenil, da bi morali merodajni faktorji podpirati poučne izlete, ki bi oživljali pouk v zemljepisju, zgodovini, prirodoopisju in risanju in gotovo pospeševali znanje domače dežele. Za bodočega učitelja je neobhodno potrebno, da po svojem opazovanju izpoznava domačo deželo in kolikor mogoče tudi znamenite kraje po drugih deželah. Zatorej naj bi posamezni letniki prirejali vsako leto več manjših izletov in v spoznavanje domače dežele in tudi v druge dežele enkrat kak večdnevni izlet. Take izlete prirejajo hrvaški učiteljišniki že več let v spremstvu profesorjev. Potovali so že večkrat po Kranjskem in si ogledali znamenitosti naše čudesne dežele, bili so pred nekaj leti tudi v Rimu in v Pragi.

Velike važnosti za domoznanski pouk na učiteljiščih bi bil velik relief domače dežele liki relief Tirolskega v merilu 1:7500 pri učiteljišču v Innsbrucku. Tako učilo prav plastično in nazorno predstavlja domačo deželo malone z vsemi značilnimi pojavi in predmeti.

Kakor vidimo se je doslej premalo pazilo na uspešen pouk v domoznanstvu, in prinaša absolvirani učiteljišnik premalo znanja v domoznanstvu sabo za svoj poklic. Mnogokrat je učitelj sam nase navezan, posebno na enorazrednicah najde mnogo težav in ovir pri pouku v domoznanstvu.

Zadostujejo li slovenske čitanke za ljudske šole domoznanskemu pouku?

Učni črteži zahtevajo, da se poučujejo realije v spodnjih in srednjih razredih ljudskih šol na podlagi čitanke. Te zahteve pa ne moremo vestno izvršiti na podlagi naših čitank, ki se prav malo ozirajo na posamezne šolske okraje. Ne mislim pa s tem, da bi imel vsak šolski okraj posebno čitanko, ampak zadostovalo bi, ako bi imele čitanke kot dodatek opis šolskega okraja. Na tak način bi učence tudi pripravljali na poznejši pouk v zgodovini in okrepila bi se v njih ljubezen do domovine. Seveda je treba večletnega delovanja, da se zbira vsa snov dotičnega okraja in priredi tak opis. Tako bi morebiti vendar dosegli, da bi polagoma dobil vsak šolski okraj tak opis s sodelovanjem spretnih učiteljev in učiteljic. Vsaka šola imej tudi poseben letopis ali kroniko, v kateri naj se zabeležujejo važnejši dogodki dotičnega okraja. Za Novomeški okraj n. pr. imamo o. Florentina Hrovata knjižico „Novomeško okrajno glavarstvo“, ki jo je spisal s sodelovanjem učiteljev Novomeškega okraja. V tej knjižici imamo mnogo gradiva za domoznanstvo, a to gradivo se ima še v šolske namene prikrojiti. Tudi nekateri drugi okraji imajo slične opise. Nadalje spada v dodatek zemljevid, ki bi plastično predstavljal goropisne in vodopisne razmere in krajepis šolskega okraja.

Dokler pa še nimamo opisa in zemljevida šolskega okraja, bi zadostovalo, da se izda dodatek k dotični čitanki, ki bi po vprašanjih in nalogah vzpodbujal v opazovanje domačega kraja in okraja in poseben zemljevid s slikami v svrhu razumevanja zemljevidov sploh n. pr. po-

krajinska slika in poleg nje iste pokrajine črtkan zemljevid v enakem merilu. Take slike nahajamo v Hölzl-Orožnovem slovenskem atlantu, drugo izdanje za Kranjsko in Primorsko in v atlantu (drugo izdanje) za Štajersko in Koroško.

Velika ovira za uspešen pouk v domoznanstvu je sploh pomanjkanje potrebnih učil. Prisposodbljajmo svoje domovje kaki stavbi. Najpopolnejša reprodukcija stavbe je kalup ali model, ki nam predstavlja poslopje v zmanjšanem merilu, v katerem pa so stolpi strehe in pomoli prav plastično izraženi. Uspodabljati se torej dajo stavbe v manjši, a izraziti obliki.

V zemljepisju nam nadomestujejo take kalupe reliefi ali pridvižni zemljevidi, ki nam kažejo gorá in dolin naravno sliko in so boljši od vseh drugih zemljevidov. Na reliefih se dajo plastično izražati jako majhne oblike in višine, kar se drugače ne da doseči.

Glede reliefov šolskih okrajev na Kranjskem bode v doglednem času dosti bolje. Doslej smo imeli na Kranjskem stari Paulinyjev relief Postojnske okolice (1:72.000) z dvema črtkanima zemljevidoma v enakem merilu. Ta relief pa je že težko dobiti. V ljubljanskem muzeju je Lergetporerjev večji „relief gorenjskih planin“. Na stroške kranjskega deželnega odbora izdeluje spretni Lergetporer velik relief Kranjske dežele v merilu 1:25.000 in ga je domala že izgotovil. Relief bode razpostavljen v ljubljanskem muzeju. Odslej bode torej mogoče dobiti pri Lergetporerju na Bledu reliefe v enakem merilu za posamezne šolske okraje.

Stavbni mojster predloži hišnemu gospodarju sliko hiše, kakor se bode videla z ulice, ali načrt.

V zemljepisju nam kažejo slike, fotografije, razglednice i. dr. pokrajinske načrte. Načrtu odgovarja v zemljepisju zemljevid, ki nam predstavlja pokrajino tako, kakor jih vidi ptič ali zrakoplovec, ki leti nad dotično pokrajino. Držiš li relief pred zrcalo, tedaj ti predočuje podoba v zrcalu k reliefu pripadajoči zemljevid.

K dotičnim reliefom šolskega okraja bode treba še dobiti zemljevide risane v enakem merilu z reliefom. Za silo zadostujejo tudi preprosti načrti v reliefovem merilu. Da pa doseže zemljevid svoj namen, je treba učence do tega pripraviti, da razumejo in znajo čitati zemljevid in se navadijo samodelavnosti. Kdor pa misli, da doseže svoj cilj, ako učenci na zemljevidu čitajo imena in številke, zaostaje daleč za ciljem. Razumno čitamo zemljevide le tedaj, ako moremo na zemljevidu se nahajajoče slike in znamenja po domišljiji predstavljati v istinitost. Ne najdeš lahko važnega zemljepisnega predmeta dotične pokrajine, ki ne bi bil naznačen na dobrem in v večjem merilu risanem zemljevidu.

S čitanjem zemljevidov že začnemo pri narisku šolske sobe (na tabli v merilu 1:10, v učenčevem zvezku v merilu 1:100). Že o tej priliki spoznavajo učenci, kaj je zmanjšano merilo.

Nadalje narišemo šolski okoliš v glavnih potezah na tabli in z zvezkih. Pri tem bode učitelju dobro služil fotografični posnetek izvirnega vojaškega zemljevida (1:25.000), ki se dobiva za uradne in šolske namene v vojaško-zemljepisnem zavodu („Militär-Geographisches Institut“) na Dunaju. Le za neposredno ob državni meji ležeče okraje ne prodaja omenjeni zavod dotičnih zemljevidov iz lahko umljivih razlogov. Po takem posnetku izdelan zemljevid imata skupno Postojnski in Logaški okraj, ki pa ima ta nedostatek, da je za šolsko uporabo preobložen in „ne vidiš gozda samih dreves“. Bolj uporabljivi so manjši zemljevidi Postojnskega okraja, Kamniškega okraja in Novomeškega okraja.

Važno je, da razumejo učenci stopinjsko mrežo. Na zemljevidu vojvodine Kranjske vidimo tri navpične črte, ki imajo ob robu številke 14, 15, in 16 in vodoravno črto s številko 46. Navpične črte imajo severno-južno smer, vodoravna črta pa kaže vzhodno-zahodno smer. Številke značijo stopinje in sicer pri navpičnih črtah zemljepisno dolžino (tukaj po poldnevniku ničle od Griniča), pri vodoravni črti zemljepisno širino. Po teh črtah se določuje zemljepisna lega kakega kraja ali dežele. N. pr. Črnomelj leži ob $45\frac{1}{2}^{\circ}$ severne širine in 15° vzhodne dolžine (od Griniča)! Kranjsko leži med 14° in 16° vzhodne dolžine ob obeh straneh 46° vzporednika.

Najtežje je razumevati risanje gorovja in sploh vzvišenih točk po načinu črtkanja. Okraji, ki bodo imeli svoje reliefe in zraven zemljevid v enakem merilu, bodo to lahko dosegli. Kjer pa teh pripomočkov ni, treba navadnega idealnega reliefa in črtkanega zemljevida k temu reliefu, na katerem se končno tudi da razjasnjevati črtkanje. Po zadnjem načinu sem učil črtkanje gorske vodnike Slov. plan. društva na izobraževalnem planinskem tečaju v Ljubljani in po poldrugournem razjasnjevanju so vsi udeleženci tega tečaja razumeli in znali čitati važnejše reči na specialnem zemljevidu dotične domače pokrajine. (Več o razumevanju in čitanju zemljevidov ima moja „Metodika zemljepisnega pouka“.)

Doslej smo imeli za domoznanski pouk na razpolago Baurov stenski zemljevid vojvodine Kranjske. Na nekaterih šolah se je tudi uporabljal novi stenski zemljevid Primorskega (1:130.000), na katerem nahajamo velik del Kranjskega in sicer del Gorenjske in Dolenjske in vso Notranjsko. „Baurov stenski zemljevid Kranjske“ je malo uporabljiv za domoznanski pouk. Zemljevid je že v marsičem zastarel in ima premajhno merilo. Relief na zemljevidu je že obledel in nima več plastičnega vtisa. Mnogo imen je napačnih, a tudi dvojezičnost je v kvar Baurovemu zemljevidu. Kranjsko je tudi narisano na Rothaugovem stenskem zemljevidu Kraških dežel. Ta zemljevid se je risal in izvršil v kartografskem za-

vodu G. Freytag & Bernd na Dunaju in sicer po novem načinu kartografije, ki se imenuje „dunajska šola“. Rothaugov zemljevid je prav plastičen, a zaradi premajhnega merila ne služi dobro domoznanskemu pouku.

(Pride še.)

Učitelj varuh in širitelj slovenskih narodnih pesmi.

Predaval pri učiteljskem krožku v Št. Petru na Krasu *Janko Grad* — Košana.

A lepše kot je naša pesem,
Nikjer, nikjer še slišal nisem!

Modri Stvarnik je dal človeku najdražji zaklad, dar govora. Z govorom more človek izražati svoje misli, svoja čustva.

A za izražanje čustev imamo pa še posebno govorico — glasbo — zlasti petje.

Kako krasne glasove izvablja goslar preprostim goslim! Sedaj otožno, plakajoče — sedaj burno kakor vihar morja pojó mu strune. — In kako mogočno done orglje po prostranem hramu božjem! Zdi se mi, kadar jih čujem, da so se združili vsi duhovi nadzemeljski in vsa srca zemljanov v krasen slavospev Stvarniku.

In kaj šele petje! Tukaj se razumejo narodi različni po običajih, različni po jeziku. K petju se obračamo vsi, kadar nam v veliki navdušenosti ali potrnosti primanjkuje besed; petju zaupamo celo svoje najskrivnejše misli in slutnje. Človek, ki ni pevec, ne živi popolnega notranjega življenja.

Hvala Stvarniku, ki je podelil ljudem dar petja!

Vsa moč petja in glasbe sploh je pa v njenem vplivu na naše čustvovanje, in že zaraditega bi jo težko pogrešali, zlasti dandanes, ko vlada povsod le razum in mora ostati srce prazno. —

Dični S. Gregorčič je pel:

Podoba živa naše dobe
si ti, o jasni zimski dan,
prepoln kot ona, si svetlobe
kot ona — mrtev in hladan.
Po glavah svetlo je in jasno
a v srcih zimsk je mráz in mrak;
tam ne poganja cvetje krasno,
tam ne odmeva spev sladak!

„Umna glava, a poleg glave tudi srce! Ne glava sama, ne srce samo; glava in srce v pravem ravnotežju, v lepem soglasju — to šele je cel človek“ — pravi pesnik in pisatelj Stritar.

A nekdaj ni bilo tako! Srce, dobro-čuteče srce je vladalo takrat. In takrat je nastalo največ narodnih pesmi in bile so najlepše. Veliko številó

teh pesmi se je rodilo pod priprosto, slamnato streho. Srce jih je narekovalo, a naši stari dedje in babice so pesnikovali ter pridejali tudi napeve.

A niso jih zapisovali; šle so od ust do ust, iz vasi v vas in tudi v trge in mesta — in pel jih je rad ter z navdušenjem ves narod. Pojemo jih še dandanes in skrbimo, da jih bo pel še pozni rod; saj one so znanilke naše žalne preteklosti, one so del naše zgodovine!

Bilo je nesrečno leto 1895., ko je strašni potres razsajal po naši domovini in je zlasti našo belo Ljubljano močno razdejal. Od vseh strani so dohajale podpore nesrečnikom. Tudi Dunajčani so nas takrat vrlo podpirali. Sam presvetli vladar je prihitel takrat na Kranjsko, da z nami vred žaluje na razvalinah podrtih domov.

V zahvalo za vse to je sklenil prvi slovenski glasbeni zavod, naša dična „Glasbena matica“ v Ljubljani, da se s pesmijo zahvali cesarskemu mestu. Odšel je krasno izvežban zbor na Dunaj. In kaj so peli na Dunaju? Slovenske narodne pesmi. In s kakšnim uspehom! Najboljših pevcev vajeni Dunajčani so bili kar iz sebe samega navdušenja, ko je zadonela po velikanski dvorani slovenska narodna pesem. Oduševljenega priznanja ni hotelo biti konca in z vsako novo pesmijo je naraščalo navdušenje poslušalcev.

Vrli naši pevci pa so peli — peli z vso navdušenostjo, ter pripeli so nam Slovencem veliko slavo v tujini; med narodom, ki ne razume našega jezika — a razumel je naše globoko čuteče pesmi — razumel je napeve slovenskega naroda in z njimi je razumel narod slovenski. —

Krasen in dragocen zaklad naš so naše narodne pesmi.

Odkod pa so prišle? Kdo jih je spesnil, kdo uglasbil — kdo pel?

Sam narod in sicer ob raznih prilikah.

Še dandanes se nahajajo med prostim narodom narodni pesniki, ki zlagajo pesmi. Narekuje pa jim jih srce. Saj petje je govor, ki pride iz srca in gre v srce.

Kako lepo pa tudi spremljajo narodne pesmi človeka skozi življenje!

Le pogledjmo mater ob zibeli, kako ljubko ziblje nežno dete! Pozabi ves trud, vse bolečine in iz dna srca zapoje:

„Spavaj dete, le spavaj sladko!“

In pozneje, kako veselo odmeva po pašniku:

Pastirc pa prav' juhé, juhé,
na planincih lušno je!“

ali pa:

„Na planincih solnčece sije“, itd.

In prišli smo v šolo! Tu šele je bil pravi raj za nas! Saj so nas naši dobri učitelji poleg drugega naučili toliko lepih pesmi, zlasti narodnih. Ej, kako smo peli! Nikdar ne zabiin svojega učitelja, ki nam je pokazal v svoji sveti narodni ljubezni in navdušenosti pravo krasoto in milino naših pesmi! O kako lepo je pel in kako navdušeno! Stali smo okolo njega in peli,

peli — ko je že davno šolska ura minila — peli naprej in naprej. On, dobri naš učitelj — pa je imel svetega navdušenja solzne oči!

Vsadil nam je v srca krasne narodne pesmi, in z njimi nam je vsadil tudi ljubezen do naroda našega. Ej, lepi so bili tisti časi, a minili so!

Dobrega učitelja že davno krije hladna zemlja, a njegova dela so ostala. Njegovi učenci še prepevamo njegove pesmi in jih širimo.

Odrasli smo šoli! Prišla je doba, za človeka popolnoma nova. Ljubezen se mu vzbudi v srcu. —

Stara, tako stara, kakor je človeški rod je ljubezen — a vedno nova — vedno lepa. —

Kje bi dobil navdušenja poln mladenič ter lepo dekle besedi, da bi izrazila svoja čutila, ki jima poljejo v srcih? Pomaga jima tako ljubko narodna pesem!

Mladeniči, ki jim

„prej neznane srčne rane,
spati ne puste,“

se zbero na vasi, ter zapoje, da se razlega po celi vasi in še dalje:

„Ti si kriva ljubezniva,
deklica nevsmiljena!“

In ko je

„fantič star šele osemnajst let,
pa ga hoče že cesar k vojakom imet“

je žalosten.

Milo toži:

„Ljuba si pomlad zelena,
— — — — —
Brž ko se ozeleniš,
mladim fantom žalost striš!“

Dekle pa ga tolaži in pravi:

„Pred hauptmana stopila bom,
za ljubega prosila bom!“

A nič ne pomaga. Zato naroča dekletu:

„Trgaj mi rožice, delaj mi pušelček,
če sem jaz fantič za te!“

In ko

„pri fari zvonovi najlepše pojo
od fantov, dekličev on jemlje slovo.“

In

„prišel je v kosarno korajžen vesel,
je puško zagledal, je jokat začel.“

A narodna pesem ga takoj potolaži in mu pravi:

„Oj fantič ti moj,
nikar se ne boj!
Veselo zavriskaj, zapoj!“

Kmalu se privadi vojaškemu življenju ter veselo zapoje:

„Regiment po cesti gre!“

ter pravi, da mu bo vojaški boben „veliki zvon“, sablja „svetla luč“ in puška „ljubica“.

Hitro so minula tri leta in tedaj je hauptman rekel:

„Jaz bom ti urlaub dal!“

Vesel prikoraka mladenič domov. Zvesto je služil cesarju in domovini; sedaj pa se bo posvetil stanu, ki ga bode živel celo življenje.

Iz mladeniča je postal mož — mož poln skrbi za družino in obstanek svoj. Trudi se dan na dan — ves teden. V soboto pa odloži delo in orodje in z njim tudi skrbi. Zbere svojo družino okolo sebe in veselo zapoje:

„Čujte zvoniti, počivat zvoni!“

V nedeljo pa se zbero možaki „pri litru vinca rujnega“ v gostilni, ter se krepčajo za nadaljno delo.

Ej, kako vam zapoje ti možakarji, kakor „škrjančki tam za goro“ — od „vinca sladkega, ko solnce čistega“ — saj

„en glažček ali dva
to jim korajžo da!“

Ob delu v delavnikih in ob petju ob nedeljah osivi človek. — Sam ne ve, kedaj mu poda starost palico v roko.

Zamisli se starček nazaj v mlada, srečna leta. Oh na ona leta, ki jih ne bo nikdar več. Zamišljen si obriše solzo ter s trudnim glasom vzdihne:

„Kje so moje rožice,
pisane in bele — —
Oh pomlad je šla od nas,
vzela jih je zima mraz!“

In ko se pogovarja s svojimi vnuki ter jim pravi razne svoje dogodke, ne more si kaj, da ne bi jim zapel:

„Nekoč v starih časih
kako je lušno blo!“

Krasne spomine na mlada leta nam zbuja narodne pesmi. Spremljale so človeka od zibeli do groba, ter so mu sladile življenja grenkosti. In človek naj bi jih ne ljubil, on naj bi jih ne pel?

Saj so to najzvestejše spremljevalke, ki poštenega človeka nikdar ne zapuste.

Lepe so pesmi, ki sem jih omenjal do sedaj — lepe in vesele. Peva jih človek zadovoljnega srca — poln sreče. A pota človeškega življenja so le prepogosto posuta s trnjem. — Polno nadlog in nesreč ter žalosti spremlja človeka skozi življenje. Pridejo trenotki, ko nam je srce žalosti tako napolnjeno, da ga zamore utešiti le žalostna pesem.

Le poglejmo siroto, ki je izgubila skrbne starše! Kako otožno poje:

„Nimam ateja ne mame
in ne vem, kje dom je moj!“

Gre na grob in trudna vzdihne:

„Težko, težko mi po vas je mati!
Ah vzemite k sebi me, vzemite
v hladni grob!“

Zopet druga pesem nam kaže slepca. Kako milo poje:

„Saj enkrat bi videl kak' solnce gor gre,
bi videl kje luna, kje zvezde blišče!“

A, ko vidi, da so vse želje zamanj — poje:

„Svet zame ni vstvarjen, le grob si želim,
saj v grobu resnico in up zadobim!“

In bolnik, ki trpi v dolgih večerih — kako milo povprašuje ptičice:

„Ptički, vprašam vas,
al' bo kaj kmal' pomlad?“

Oj, kako ga boli srce, ko mu ptičice odgovarjajo:

„Pomlad že prišla bo,
k' tebe na svet' ne bo,
k' te bodo djali
v črno zemljo!“

Jetnik, ki vzdihuje za trdnim zidovjem in gleda skozi zamreženo okno
— kako žalostno prosi:

„Zapoj mi, ptičica, glasno,
zapoj mi pesemco sladko,
da v srce mi bo segala,
občutkom se prilegala!“

In dekle — poslušajte jo, kako toži luni v pozni noči:

„Se davno mrači, ah in njega še ni!
Kaj dela, kaj dela, da tolk' se mudi?“

In sedaj cenjene tovarišice in vrli tovariši — ko sem vam le površno pokazal in razložil pomen in lepoto naših narodnih pesmi — ali ne boste vzljubili teh pesmi, teh naših osrečevalk in spremljevalk, tega bogatega našega zaklada?

Oj, pojmo radi in s ponosom narodne pesmi, ki so tako lepe, tako pomenljive!

Najhujši naši narodni sovražniki jih čislajo in spoštujejo — in ne morejo prehvaliti njih miline in pristrčnosti. Znane so mi pesmi raznih narodov, a tako krasnih kakor so naše — je le malo.

Zato pa skrbimo, da si ta bogati zaklad ohranimo! Zato smo poklicani zlasti mi, predragi tovariši in cenjene tovarišice. Narodovi učitelji smo. Ohranimo mu njegov zaklad — narodne pesmi! —

Zbirajmo jih med narodom ter jih — lepo harmonizirane — zopet pošiljajmo med narod.

Vsak izmed nas naj zbere v prvi vrsti pesmi svojega kraja. Naj ne bo učitelja, ki bi ne imel zbirke krajevnih narodnih pesmi!

Dalje naj zbira vsak narodne pesmi drugih krajev. Drug drugemu jih pošiljajmo v prepis. Tako bomo imeli vsi in vsak posamezni krasne zbirke narodnih pesmi — velik zaklad, na katerega bomo ponosni.

S tem si bomo pa tudi vrlo zaslužili častni naslov: „Varuhi narodnih pesmi“.

A ne le varuhi, tudi razširjevalci narodnih pesmi bodimo! Vrli naši tovariši: Žirovnik, Kosi, Adamič, Majcen itd. izdali so mnogo narodnih pesmi, ki so namenjene šolski mladini. Učimo tedaj v prvi vrsti peti šolsko mladino te pesmi! Povejmo mladini, da so to naše pesmi, ki so jih peli že davno naši umrli dedje!

Rada jih bode pela in ponosna bo nanje.

Seveda so pa narodne pesmi le tedaj lepe, če se prav prednašajo. Zato skrbimo, da vedno pojasnimo otrokom namen in pomen pesmi in napeva.

Pojmo čuteče! Srce naj poje!

Pa ne le v šoli, tudi zunaj šole je naše delo. In ravno v prosepah narodnih pesmi lahko mnogo storimo zlasti mi na deželi. Zbirajmo mladeniče in dekleta in jih vadimo v petju. Čeh pravi: „Kjer Čeh — tam Sokol!“ Mi pa recimo: „Kjer učitelj — učiteljica, tam petje!“

Pred nekaj leti sem obiskal tovariša v večji vasi. Bilo je v nedeljo popoldne. Moj tovariš je bil na šolskem vrtu ter okrog njega kakih 15 mladeničev — krepkih fantov. Razkazoval jim je razne posebnosti na šolskem vrtu ter jim odgovarjal na razna vprašanja. V senčnici pa je bila učiteljica obdana od vaških deklet. Kazala jim je ročna dela in pele so. Ko so bili vsi zbrani, se je pričela pevska vaja. O, kako lepo in navdušeno so peli prekrasne narodne pesmi!

Ginjen sem jima častital. A kaj mi je rekel tovariš?

„Ali ne delaš ti tudi tako? Ali še sedaj nisi izprevidel, da ravno z izvenšolskim delovanjem premostimo prepad, ki je med nami in ljudstvom? In kaj bolj vleče nego lepo petje?“

Tovariši! Naj li še kaj pristavim?

Samo še tole: „Storimo tudi mi tako!“

Spremnic

Fr. Hauptmanovim računicam za meščanske šole.

O uredbi teh knjižic je podal pisatelj tale pojasnila:

1. Metrski merski sestav je zvesto posneta slika dekadnega številnega sestava. Zato se da računanje z dekadnimi števili nazorno izvesti iz metrskega merskega sestava.

2. Operacija z večštevilčnimi števili se izvajajo iz operacij z večimenskimi količinami metrskega merskega sestava; to pa zategadelj, ker so desetna večštevilčna števila, najsi bodo na videz enoimenska, v resnici večimenska; ednice, desetice, stotice ... so njih imena.

3. Pri operacijah s celimi in desetinskimi števili, vštevši kvadriranje in kubiranje, kvadratni in kubični koren, se razvija način računanja s pomočjo mestnih vrednosti.

4. Od doslej rabljenih računov se ta-le razlikuje najbolj v poglavju o ulomkih in sicer po vsebini in razvrstitvi.

A. Ulomek je sestavljen iz ulomne ednice in števca (gl. I. str. 46!). Ulomna ednica je števca ime; zato je smatrati ulomek za imensko število, zlasti pri računanju na pamet. Imensko število pa je produkt iz merske ednice in merskega števila; istotako je ulomek produkt iz ulomkove ednice in števca.

Analogijam med imenskimi števili in ulomki, navedenim v I. str. 48 D a) ... f), dodajmo še naslednje:

$$g) \alpha) 5 \text{ m} \cdot 3 \text{ m} = (1 \text{ m} \cdot 1 \text{ m}) \cdot (5 \cdot 3) = 1 \text{ m}^2 \cdot 15 = 15 \text{ m}^2;$$

$$\beta) \begin{cases} \frac{5}{4} \cdot \frac{3}{4} = \left(\frac{1}{4} \cdot \frac{1}{4}\right) \cdot (5 \cdot 3) = \frac{1}{16} \cdot 15 = \frac{15}{16}; \\ \frac{5}{8} \cdot \frac{3}{4} = \left(\frac{1}{8} \cdot \frac{1}{4}\right) \cdot (5 \cdot 3) = \frac{1}{32} \cdot 15 = \frac{15}{32}; \end{cases}$$

$$h) \alpha) 12 \text{ m} : 3 = (12 : 3) \text{ m} = 4;$$

$$\beta) \frac{12}{5} : 3 = \frac{12 : 3}{5} = \frac{4}{5}.$$

$$i) \alpha) 3 \text{ kg} : 4 = \frac{3}{4} \text{ kg, ali } = \frac{\text{kg}}{4} \cdot 3;$$

$$\beta) \frac{3}{5} : 4 = \frac{1}{5} (3 : 4) = \frac{3 : 4}{5}; \text{ ali } = \left(\frac{1}{5} : 4\right) \cdot 3 = \frac{1}{20} \cdot 3 = \frac{3}{20}.$$

Divizija $i) \alpha$ da, ako pridržimo ime kg, $\frac{3}{4}$ kg; ako pa hočemo, da

bodi število enot celo število, moramo uvesti manjšo mersko ednico, tukaj „četrť kilograma“. Vsakokrat smo dobili v produktu $3 \text{ kg} = 1 \text{ kg} \cdot 3$ le en faktor s številom 4.

Ako pa uvedemo namesto okorne ednice (četrť kilograma) bolj ročno ednico „dekagram“, stojita računa $i)$ α in β takole:

$$\alpha) 3 \text{ kg} : 4 = 300 \text{ dkg} : 4 = \frac{300}{4} \text{ dkg} = 75 \text{ dkg};$$

$$\beta) \frac{3}{5} : 4 = \frac{3 \cdot 20}{100} : 4 = \frac{60}{100} : 4 = \frac{15}{100}.$$

Navadni ulomek $\frac{3}{5}$ smo s tem razširili na stotine, ali kar je isto, pre-

tvorili smo ga v decimalni ulomek ter izvršili divizijo v celih številih nižjega imena.

B. Pri računanju z ulomki se nikakor ne sme zatemniti pomen ulomka kot produkta iz ulomne ednice in števca; to pa se zgodi vselej, kadar na ulomku le vidimo števec in imenovalc.

Zato je bilo treba pri nekaterih operacijah na prvo mesto postaviti vaje z ulomnimi ednicami, pri nastopnem računanju z vsakovrstnimi ulomki pa krepko naglašati ulomno ednico in števec (I. str. 50. nsl.).

Iz tega stališča pa se mora dosledno razširiti pojem skupne mere, ki ni da bi morala biti celo število, temveč je lahko tudi ulomna ednica.

Iz tega pa vzhaja nadalje, da je treba premakniti dosedanje razmerje med največjo skupno mero in najmanjšim skupnim mnogokratnikom. Tam kjer se je doslej pri pismenem seštevanju, odštevanju in merjenju raznoimenskih ulomkov le gledalo na najmanjši skupni mnogokratnik, tam stoji sedaj največja skupna mera vseh ulomnih ednic; to je ulomna ednica, ki ima za imenovalc najmanjši skupni mnogokratnik vseh imenovalcev.

$$\begin{aligned} \text{V računu: } 3 \text{ dm} + 2 \text{ cm} &= 30 \text{ cm} + 2 \text{ cm} = 32 \text{ cm, ali} \\ &= 300 \text{ mm} + 20 \text{ mm} = 320 \text{ mm} \end{aligned}$$

se raznoimenski količini merita s skupno mero 1 cm, oziroma 1 mm; istotako se v računih

$$\alpha) \frac{1}{2} + \frac{2}{5} = \frac{5}{10} + \frac{4}{10} = \frac{9}{10}, \text{ ali } = \frac{50}{100} + \frac{40}{100} = \frac{90}{100} \text{ itd.}$$

$$\beta) \frac{2}{3} + \frac{1}{4} = \frac{8}{12} + \frac{3}{12} = \frac{11}{12}, \text{ ali } = \frac{16}{24} + \frac{6}{24} = \frac{22}{24}$$

merita ulomni ednici $\frac{1}{2}$ in $\frac{1}{5}$, oziroma $\frac{1}{3}$ in $\frac{1}{4}$ z manjšimi skupnimi merami: med temi je $\frac{1}{10}$, oziroma $\frac{1}{12}$ največja skupna mera, t. j.

skupna ulomna ednica, ki ima kot imenovalec najmanjši skupni mnogokratnik danih imenovalcev. S tem se računi v najmanjših številih.

Isto stališče se lahko uveljavi v poglavjih o razmerju (I. str. 71., II. str. 5. in 65.) in enačbah (III. str. 71. nsl.).

Pravila o množitvi in delitvi ulomkov so izvedena deloma nazorno na razdeljeni daljici (I. str. 48.), deloma po sklepnem računu iz uporabnih nalog.

5. Notranja osnova in razpredelba knjige se je izvršila 1. tako, da je tvarina kar najtesneje spojena med seboj; 2. po načelu priličnosti in logične potrebnosti.

Nova vrsta računov ne nastopaj kar na mah brez vsakega povoda in brez notranje vezi, temveč bodi, kolikor je sploh mogoče, utemeljena v predidoci tvarini, torej ali potrebna ali vsaj prilična!

Tako n. pr. sledi delitvi večšteviličnih števil kmalu krajšanje kvocienta, deljivost števil in pojem skupne mere (I. str. 33. nsl.). V poglavju o ulomkih sledi temeljni razjasnitvi ulomkovega bistva takoj množitev in delitev s celim operacijskim številom (I. str. 48. nsl.); kajti to se lahko izvrši brez drugih pravil o ulomkih. Že v tem oddelku, še bolj pa v naslednjem (množitev in delitev z ulomki [I. str. 50. nsl.]) se izkaže potreba, krajšati in razširjati ulomke. S krajšanjem ulomkov je naravno združen nauk o največji skupni meri (I. str. 54.), z razširjanjem pa nauk o najmanjšem skupnem mnogokratniku (I. str. 58.). Spričo tej uredbi pa je prišlo seštevanje in odštevanje ulomkov na zadnje mesto (I. str. 60.).

Dosledno je sestavljanje razmerij in sorazmerij pomaknjeno v sestavljeno regeldetrijo (I. str. 81. in II. str. 14.), verižno razmerje pa v družbeni račun (II. str. 64.).

6. Vsakdanji in trgovski računi se razrešujeje v prvi vrsti po sklepnem rvčunu, razrešitev s pomočjo sorazmerja stoji na drugem ali zadnjem mestu. Ako je podanih več sklepnih rešitev, si lahko učitelj izbira po svoji sodbi. Iz metodiških uzrokov, da se učenec kar najlažje zavzame stvarnega položaja naloge, stoji na čelu temeljnim uporabnim nalogam pregledni napis (I. str. 30. in dr.). Ob tem se začne sklepanje. Pri sestavljenih nalogah pa se mora pot razrešitvi najprej določiti v glavnih potezah; zato je treba načrta (I. str. 77., II. str. 10., III. str. 23.).

7. Obrestnoobrestni račun je razvit stopinjo za stopinjo; na vsaki stopinji je vmeščenih nekaj nalog za vajo. Ako se tele izpuste, se skrajša izvod obrestnoobrestne formule.

8. Poglavje o računanju z nasprotnimi (algebrajskimi) števili je v primeri z drugimi istovrstnimi knjigami nekoliko razširjeno ter obseza začetne nauke o obćih številih (računanje s črkami). Tega je treba vsem učencem, ki prestopijo iz meščanske šole v učiteljšče, v trgovsko ali obrtno šolo.

Računanje s črkami je zasnovano na kar najbolj elementarni podlagi. Obća števila se izvajajo iz geometrijskih pojmov in pravil, in računanje z njimi je oprto na računanje s posebnimi števili.

Operacije s črkami se razvijajo iz znanih geometrijskih pravil, v olajšavo nazornosti služijo eno- in večimenska števila.

9. Enostavno knjigovodstvo ima za podlago praktično sestavljanje trgovskih računov.

Ta računica¹ bodi učencu zbirka nalog, učitelju pa skromen metodiški kašipot! Ustreza-li temu namenu, naj blagovoli strokovno učiteljstvo, ko se je vglobilo v osnovo vse knjige, razsojati na podlagi samolastnih izkušenj.

Razvoj šolstva v postojnskem šolskem okraju za vladanja cesarja Franca Jožefa I.

(Dalje.)

III.

Na podlagi novih državnih in deželnih zakonov iz l. 1869. in iz l. 1870., ki določujejo za vse otroke brez razločka narodnosti, vere in stanu obvezni šolski pouk, državno šolsko nadzorstvo, omikano učiteljstvo z natančno določenimi pravicami in urejenimi službenimi prejemki, se je začelo novo šolsko življenje.

Država je prevzela nadzorstvo vseh šol po organih zakonito za to postavljenih, namreč po deželnih, okrajnih in krajnih šolskih svetih. Šolski okraji — kar zadeva njih okolišče — se ujemajo odtakrat vsaj na Kranjskem s političnimi okraji. Njih agende vodi c. kr. okrajni šolski svet, ki mu predseduje predstojnik političnega okrajnega oblastva.

¹ Ker se je izrekla graja o drobnem tisku ulomkov v I. delu te računice, je zahteval pisatelj za II. in III. del večji tisk ulomkom, toda tiskarna je to odklonila, da se ne podraži knjiga.

Drugi in tretji del te računice sta urejena po normalnem učnem načrtu za meščanske šole z dne 15. julija l. 1907.; prvi del pa, ki je izšel poprej, bo mogoče prilagoditi novemu učnemu načrtu šole v drugi izdaji.

Prvi predsednik c. kr. okrajnega šolskega sveta postojnskega je postal v smislu navedenih zakonov tedanji c. kr. okrajni glavar Anton Globočnik, ki je bil na tem mestu od l. 1869. do l. 1885.

L. 1869. so imenovali tudi prve začasne okrajne šolske nadzornike. Izmed učiteljev v postojnskem okraju sta bila izbrana za ta posel dva šolnika in sicer učitelj Karel Demšer v Senožečah za postojnski okraj in učitelj Jakob Mencinger v Trnovem za logaški okraj.

Dne 27. septembra 1869 je bila v Postojni pod vodstvom c. kr. okrajnega glavarja A. pl. Globočnika vpričo okrajnega šol. nadzornika K. Demšerja prva okrajna učiteljska konferenca, ki je trajala od 10. ure dopolne do pol 2. ure popoldne.

Pri tej konferenci se je na predlog c. kr. okr. glavarja A. pl. Globočnika sklenilo, da je v Postojni in v Vipavi ustanoviti okrajni učiteljski knjižnici.

Takoj po storjenem sklepu si je izvolilo učiteljstvo knjižnična odbora. Član teh okrajnih učit. knjižnic je bil vsak učitelj v okraju in je moral plačevati zanj mesečno po 10 krajcarjev. Ta prispevek za okrajno učiteljsko knjižnico se je z zakonom z dne 29. aprila 1873 tako preuredil, da se je določeni prispevek kar enostavno odtegnil vsakega prvega dne meseca pri izplačilu učiteljske mesečne plače. L. 1899. pa je prevzel prispevek za okrajno učit. knjižnico v Postojni okrajni zaklad in to glasom sklepa c. kr. okrajnega šolskega sveta. Okrajna učiteljska knjižnica v Postojni, ustanovljena po zaslugi c. kr. okr. glavarja Antona pl. Globočnika, šteje danes 1873 del v 2560 zvezkih.

Pod predsedstvom c. kr. okr. glavarja Globočnika je c. kr. okrajni šolski svet ustanovil 9 novih šol, in sicer: l. 1870. šolo v Orehku, l. 1871. v Matenji vasi in Studenem, l. 1872. v Trnju, l. 1873. na Ostrožnembrdu, l. 1875. v Vrbovem, l. 1876. na Vrabčah in Lozicah in l. 1878. v Dol. Zemonu; razširil jih je pa 7, namreč: l. 1875. dvorazrednico v Senožečah v trirazrednico, l. 1876. trirazrednico v Senožečah v štirirazrednico in dvorazrednico v Trnovem v trirazrednico; l. 1880. enorazrednico v Knežaku v dvorazrednico; l. 1881. postaneti enorazrednica v Košani in v Vremah dvorazrednici; l. 1882. dvorazrednica v Knežaku trirazrednica; Postojna pa dobi tega leta dekliški vzporedni razred.

C. kr. glavarja A. pl. Globočnika je nasledoval c. kr. okr. glavar Friderik vitez Schwarz, ki je bil predsednik okr. šol. sveta do l. 1890. Pod njegovim predsedstvom se je l. 1885. ustanovila enorazrednica na Ustiju, razširile so se pa nastopne šole: l. 1885. enorazrednici v Slavini in Št. Petru v dvorazrednici; l. 1886. trirazrednica v Trnovem v štirirazrednico; l. 1887. dobi šola v Postojni drugi dekliški vzporedni razred; l. 1888. pa se razširita enorazrednici v Šturijah in Št. Vidu v dvorazrednici ter se ustanovi v Trnovem zasebna dekliška šola, na kateri poučujejo sestre de N. D.

Za glavarja Schwarzza, namreč dne 3. marca 1888, si ustanovi učiteljsvo v spomin 40letnega vladanja cesarja Franca Jožefa I. „Učiteljsko društvo za postojnski okraj“.

To društvo, ki deluje že 20 let, se vnema ob vsaki priliki za ugled, veljavo in napredek svojih članov, pospešuje kmetijstvo s poučnimi predavanji ter postavlja umrlim članom nagrobne spomenike; dosedaj jih je postavilo že sedem. Tudi goji patriotičen čut ter spoštuje, ljubi in časti svojega vrhovnega gospoda, preblagega vladarja, in se mu na ta način izkazuje hvalnega za prevelike dobrote, ki jih prejema od njega.

Za Schwarzom prevzame predsedstvo v c. kr. okr. šol. svetu postojnskem c. kr. okr. glavar Ferdo marki Gozani, ki ostane na tem mestu do l. 1895. V tej dobi se razširi zasebna dekliška šola v Trnovem v petrazrednico. L. 1894. postane tudi štirirazrednica v Postojni petrazrednica.

Temu predsedniku je sledil c. kr. okr. glavar Viljem vitez Laschan, ki je predsedoval c. kr. okr. šol. svetu do l. 1902. Ta čas se ustanovita novi šoli, l. 1896. na Erzeltu in l. 1899. v Bukovju; razširijo se pa šole: l. 1896. enorazrednica v Zagorju v dvorazrednico; l. 1900. pa dobi Postojna tretji dekliški vzporedni razred in Vipava vzporednico k tretjemu razredu.

Ker postane okrajni glavar vitez Laschan c. kr. vladni svetnik pri c. kr. deželni vladi v Ljubljani, mu nasleduje kot predsednik v c. kr. okr. šol. svetu c. kr. okr. glavar Viljem baron Rechbach, ki je deloval na tem mestu od 2. marca 1902. do 10. decembra 1903. V tej kratki dobi je storil mnogo za razvoj šolstva, zakaj ustanovile so se nastopne šole: l. 1902. dvorazrednica v Vrhpolju, l. 1903. enorazrednici v Jurščah in Šembijah. Razširila se je l. 1902. dvorazrednica v Košani v trirazrednico ter enorazrednice v Budanjah, v Nadanjem selu in Studenem v dvorazrednice; istotako se je razširila l. 1903. enorazrednica v Trnju v dvorazrednico.

Po odhodu barona Rechbacha v Novo mesto je prevzel dne 22. decembra 1903 predsedstvo c. kr. okr. šol. sveta c. kr. okr. glavar Štefan Lapajne, ki ga je vodil do svojega upokojenja, to je do septembra l. 1907.

Pod njegovim predsedstvom so se l. 1904. ustanovile enorazrednice v Hruševju, v Kuteževem in Šmihelu pri Hrenovicah. Zadnji dve šoli dosihdob še nista otvorjeni. L. 1905. se je ustanovila enorazrednica v Dolenji vasi pri Senožečah, l. 1906. ekskurendna šola v Gorenjih Ležečah ter l. 1907. enorazrednici v Koritnicah in Ložah pri Vipavi. Razširile so se pa nastopne šole: l. 1905. enorazrednica na Premu, v Podkraju in na Colu v dvorazrednice; trirazrednica v Knežaku v štirirazrednico; l. 1906. enorazrednici na Planini in Vrbovem v dvorazrednici ter l. 1907. enorazrednica v Dol. Zemonu v dvorazrednico.

Od septembra 1907 do 30. januarja 1908 je predsedoval c. kr. okr. šol. svetu c. kr. vladni tajnik Silvo Domicelj; za njim pa je nastopil mesto

sedanji vodja c. kr. okrajnega glavarstva, Franc Schitnik. V tej dobi se ustanovi enorazrednica na Kalu pri Št. Petru.

Dne 18. julija 1901 sklene c. kr. okr. šol. svet, da se naj ustanovi v Postojni meščanska šola. Ta sklep c. kr. deželni šolski svet z dne 10. aprila 1904 razširi in določi, da je v Postojni ustanoviti meščansko šolo s trgovskim značajem, ki ji je odločiti ves postojnski šolski okraj kot šolski okoliš. Tej odredbi pa se niso uklonile vse občine postojnskega okraja in so vložile prizive na c. kr. ministrstvo za uk in bogočastje. Toda ministrstvo je z odlokom z dne 23. avgusta 1904, št. 21.423, zavrnilo te prizive in potrdilo navedeno odredbo c. kr. dež. šol. sveta.

Ko so potem preskrbeli meščanski šoli učne sobe začasni prostori v ljudskošolskem poslopju, je imenoval c. kr. deželni šolski svet dne 13. maja 1906 za ravnatelja in učitelja jeziko-zgodovinske strokovne skupine Josipa Brinarja, učitelja na meščanski šoli v Krškem; za veroučitelja pa Andreja Ažmana, kaplana v Postojni.

Ker ni bilo prosilcev za druge strokovne skupine, je imenoval c. kr. okr. šol. svet dva suplenta, in sicer za prirodoznansko skupino Alojzija Gorjupa in za matematično-tehnično skupino Albina Stritarja, oba učitelja na ljudski šoli v Postolni.

Imenovano učiteljstvo je naslopilo dne 1. septembra 1906 svoje službe in dne 17. septembra 1906 se je otvoril prvi razred meščanske šole. S šolskim letom 1907/8. se je otvoril drugi razred, zaeno pa se uvede na tej šoli pouk v francoščini in goslanju.

Vprašanje, ali naj se zida za meščansko šolo novo šolsko poslopje ali naj se priklopi ta zavod s prizidkom k ljudskošolskemu poslopju, se je reševalo od l. 1901. To vprašanje je bilo tem kočljivejše, ker se merodajni faktorji niso mogli zediniti za stavbeni prostor.

Kar se prej v sedmih letih ni moglo razvozlati, je razvozlal takoj v drugem mesecu svojega delovanja na predsedniškem mestu c. kr. okr. šol. sveta s svojim obče znanim diplomatičnim nastopom uradni voditelj c. kr. okr. glavarstva, g. Franc Schitnik, ki si je s tem pridobil velikih, nevenljivih zaslug na šolskem polju ter zaeno pokazal, da je vnet prijatelj šoli. Po njegovi zaslugi se je v jubilejnem letu 1908. pričelo graditi po načrtih arhitekta Costaperarija v Trstu novo poslopje za meščansko šolo, ki bo nosila na pročelju napis:

„Cesarja Franca Jožefa 1. jubilejna meščanska šola.“

(Konec prih.)

Književno poročilo.

O c e n a.

Računica za meščanske šole. III. del. Spisal Fr. Hauptmann, profesor na c. kr. učiteljskih v Gradcu. Cena 1 K 25 h. Izdala c. kr. zaloga šolskih knjig na Dunaju 1909.

Knjiga obsega 122 strani s tole vsebino: I. Naloge za ponavljanje. II. 1. Kubiranje ali vzmnoževanje števil na tretjo potenco, 2. Tretji ali kubični koren. III. Obrestnoobrestni račun. IV. Mere in uteži: 1. Starejše avstrijske mere in uteži. 2. Nekatere inozemske mere in uteži. 3. Naloge za preračunavanje mer in uteži. V. Verižni račun. VI. Novčni račun in tuje veljave. VII. Dolžno pismo in menica: 1. Dolžno pismo in pobotnica. 2. O menicah. VIII. O vrednostnih papirjih (efektih). IX. 1. O občih številih. 2. Nasprotna (algebrajska) števila. X. Enačbe. XI. Enostavno knjigovodstvo. XII. Zavarovanje delavcev: 1. Zavarovanje zoper nezgode. 2. Zavarovanje zoper bolezni. XIII. O davčnih stvarih. XIV. Razne naloge.

Nalog za ponavljanje je 32, katere obsegajo tvarino predelano v II. delu, ki je namenjen drugemu razredu meščanskih šol.

Kubiranje je grafično pojasnjeno z razdelitvijo kocke (kuba) na manjše kocke. Kubični koren je temeljito razložen. — Istotako obrestnoobrestni računi, pri katerih je tudi navodilo za skrajšano računanje po tabelah, kakor se v praktičnem življenju izvršuje pri določitvi začetnih in končnih glavnih.

Starejše avstrijske mere in uteži je bilo treba tudi navesti zaradi pogostega pretvarjanja v novo mero; če tudi je stara odpravljena, vendar se še pogostoma računi na sežnje, milje, orale. Pri votli meri čitamo 1 bokal = 4 masle (to mero so ljudje na Kranjskem imenovali „maselc“ in ne masel).

Naloge za preračunavanje mer in uteži ter novčni računi tujih veljav bodo posebno dobro došle meščanskim šolam s trgovskim značajem.

Verižni računi z 22 nalogami so zadostno zastopani. Pri metodiški pojasnitvi pa izraz „enačb“ na strani 24 nekoliko moti, ker se enačbe še le na strani 67 obravnavajo.

Menica in menični diskont je prav dobro pojasnjen. Isto velja o vrednostnih papirjih. Odobravati pa ne moremo, da pisatelj rabi na strani 38. in 39. izraz „dospelostni dan“, na strani 102 „dospetni dan“ in na strani 121 pa „dospelni“ za isti pojem. Namesto izraza „končina“ na strani 40. bi nam bolje ugajal „končni znesek“.

Posebno zanimivo je IX. poglavje: O občih številih. Tu nam g. profesor izvaja na prav elementarni podlagi obča števila iz geometrijskih pojmov in pravil. To je velika prednost, ki jo ima ta računica pred enakimi nemškimi. Operacije s črkami pa moremo izvajati tudi iz znanih aritmetičkih pravil, kakor je to pojasnjeno v članku „Uvod v algebro“ (Popotnik, XXIX. let. 1908). Pravilnost operacij $(9x + 12y) - (3x + 8y) = (9x - 3x) + (12y - 8y) = 9x + 12y - 3x - 8y = 6x + 4y$ najlažje in najbolje dokažemo najprej z golimi števili, potem učenci hitro pojmiyo, da znak — pred oklepajem izpremeni vse znake v oklepaju, ako hočemo oklepaj izpustiti. Pri 16. in 17. nalogi, stran 54. ločila. — jako motijo, ker se vjemajo z računskimi znaki; boljše bi bile vejice ali podpičja. Hvalevredno je, da se nasprotna števila nahajajo v III. delu in ne v II.,

kakor je to navada v nekaterih nemških računicah. Številna črta na str. 59. bi pa bila bolje pogodena, ako bi stala pokoncu in ne vodoravno, ker potem spominja na razdelitev stopinj pri termometru, kjer imamo tudi znake $+$ in $-$. Z vodoravno številno vrsto navadno pojasnimo decimalna števila. V X. poglavju so enačbe prav temeljito obravnavane. Prav dobre so vaje v sestavljanju enačeb, pogrešamo pa vaje: „iz številčnih enačb napraviti uporabne“. Naloga 59. na strani 82. se nam ne zdi prav dobro stilizirana. „Pešec premeri 5 km“ se glasi malo čudno, ker pešec navadno le hodi in nič ne meri.

Na 25ih straneh razlaga pisatelj enostavno knjigovodstvo ter pokaže na zgledih, kako se poslovni dogodki pravilno vknjižijo v posamezne knjige, namreč v dnevnik, blagajniško in glavno knjigo. Pojasnjeno je tudi, kako je sestaviti inventar in bilanco. Nekateri zapiski so pa preveč posneti po nemškem kopitu ter kažejo nekako trdost in neokretnost v izraževanju n. pr. „Za poslanih mu 70 kg kave“ ali „za od mene prejeeto blago“ ali „njega gotovo plačilo“. Ako rabimo za knjigo izraz „dospelnik“, potem naj se rabi tudi dosledno „dospelni dan“.

Naloge o zavarovanju delavcev so prav primerno sestavljene.

Vse hvalevredno je poglavje o davčnih stvareh, ki učence seznani s katastralno mapo, zemljiško knjigo in z računi o davkih. Pri raznih nalogah v zadnjem poglavju pa najdemo premalo kmetijskih in obrtnih nalog, ki bi bile primerne meščanskim šolam s kmetijskim oziroma obrtnim značajem.

Vsekakor smo pa hvaležni gosp. profesorju, da nam je priredil tako izborne računice za meščanske šole. Sedaj šele imamo vse slovenske učne knjige. Želeli bi le, da bi se pri drugi izdaji I. dela popravile obilne tiskovne napake in nekoliko predelale naloge na pamet, ki so semtertja pretežke za učence te starosti.

Končno hočem še na kratko omeniti nekatere tiskovne napake v III. delu.

Na str. 28 čitamo: 100 gld v zlatu je 119:5 gld v papirju. Z uradno odpravo gld. moramo računati s K. Na str. 39 čitamo zvodu namesto „izvodu“. Na str. 50 čitamo „česke“. Na str. 101 čitamo v dospelniku 39 namesto 30. Težko umljiv je izraz „prednic“ v 10. nalogi na str. 50 in na str. 107: „odštej pa vrednost novega pročelja“. Čudno stilizirana je tudi 4. naloga na prvi strani.

Knjiga je odobrena in je prav dobro došla meščanskim oziroma osemrazrednim ljudskim šolam.

Novosti.

Čitanka za meščanske šole. II. del. Sestavil Josip Brinar. Na Dunaju. C. kr. zaloga šolskih knjig. Velja vezana v angleškem platnu 1 K 70 h. — Knjiga obsega 2 dela. Prvi del ima ta-le poglavja: I. Povesti, II. Pripovedke, pravljice in legende. III. Basni, uganke, pregovori in reki. IV. Pesmi (A. Lirske, B. Epske in C. poučne pesmi); V. Dramatsko pesništvo. Ta del obsega 76 beril. Drugi del ima pa ta le poglavja: I. Iz prirode in obrtnosti (19 beril). II. Dom in svet (8 beril) in III. Iz minulih časov (12 beril). Knjiga je tudi zunanjo lepo opremljena in bode svojemu namenu gotovo dobro ustrezala.

Razgled.

Listek.

Družba sv. Mohorja šteje sedaj

	dosmrtnih	letnih	skupaj	
v goriški nadškofiji	152	10243	10395	udov,
v krški škofiji	184	6351	6535	"
v lavantinski škofiji	455	25441	25896	"
v ljubljanski škofiji	763	32366	33129	"
v tržaško-koprski škofiji	75	4639	4714	"
v poreški in krški škofiji	12	186	198	"
v senjski in dalmatinski škofiji	11	216	227	"
v zagrebški nadškofiji	23	456	479	"
v đakovski škofiji	1	67	68	"
v bosniških škofijah	8	163	171	"
v somboteljski in drugih ogrskih škofijah	2	219	221	"
v sekovski škofiji	41	399	440	"
v videmski nadškofiji	11	229	240	"
v raznih krajih Avstrije in Evrope	20	349	369	"
v Ameriki	21	2109	2130	"
v Afriki in Aziji	8	223	231	"
skupaj	1787	83656	85443	udov.

Za nekaj se bodo te številke še spremenile po posameznih oglasilih. Po navedenem številu so se pomnožili dosmrtniki za 47, letniki za 1007, skupaj za 1054 udov. Ker se nađejamo še nekaterih članov, posebno takih, ki se oglašajo še, ko vidijo nove knjige v rokah sosedov, bo znašal celi prirastek nad 1200 udov. Pomnožili so se pa člani goriške škofije najbolj, namreč za 554, za njimi tržaško-koprski za 260, potem lavantinski za 246, člani krške škofije za 185, Amerikanci za 63, škofiji Poreč in Krk za 30, razni kraji za 21, sekovska škofija jih je oglasila za 21, Đakovo in Bosna po 1 več. — V „črno knjigo“ pa bi vpisali vse druge škofije, ako bi ne vedeli, da je tudi tam uspeh še vedno lep, ako upoštevamo gospodarsko bedo; izgubila je ljubljanska škofija 231, somboteljska 56, videmska 18, senjska in dalmatinska 12, zagrebška 8 in Afrika 6 članov.

Kinematografske slike pri luči. Kinematografske predstave so se morale vršiti dosedaj vedno le v temnem prostoru. To je dokaj neugodno, posebno, dokler se človek ne privadi na intenzivno in hitro spremembo svetlobe. Dalje se opaža in občuti v temi tudi mnogo večje tresenje slik. Poleg tega pa je tema nevarna in je provzročila že dokaj nezgod v kinematografskih glediščih. Ljudje se namreč pri najmanjšem povodu, ker so v temi in ne vedo kaj je, v strahu, sila hitro razburijo, silijo vun in napravijo pri izhodih jako nevarno gnječo. Da se izogne tem neprilikam in odpravi nedostatke, je bila že dolgo skrbna naloga strokovnjakov. Po dolgem trudu se je posrečilo slednjič izumiti inženjerju Čechmanu posebne vrste sprejemne plošče, na katerih vidimo slike tudi podnevi in pri polni razsvetljavi. S tako ploščo je napravilo pred kratkim poskuse kinematografsko gledišče „Magdalenen-Kinematograf“ na Dunaju. Navzočih je bilo nebroj državnih in mestnih zastopnikov, strokovnjakov, časnikaŕjev in zastopnikov občinstva. Poskusi so se izvršno obnesli. Plošča je izdelana iz posebno prirejenega in umetno pripravljenega stekla in je nekoliko vkrivljena. Sama se ne sveti, pač pa je za svetlobo sila občutljiva. Projicirane slike se vidijo na obeh straneh. Ker je plošča na poseben način umetno vkrivljena, predstavlja slike v tako dovršeni natančnosti in plastiki, kakršnih dosedaj še nismo videli. Da ni treba delati v temi, kakor tudi

dejstvo, da projiciranje na take plošče potrebuje manj močne svetlobne žarke, omogoči, da vsako tresenje skoro popolnoma odpade. V očigled vsem tem dobrinam nove plošče, se bode ta sukcesivno bržkone uvedla svoječasno tudi po ostalih kinematografskih gledališčih.

Nova oprava za potapljače. Tehnik F. Gall v Eshingenu je izumil in naredil novo opravo za potapljače, s katero se lahko doseže globine, kakršnih dosedaj ni bilo možno obiskati. Pri 30 do 40 m globine je namreč že tako močan vodni pritisk, da potapljač v dosedanji kavčukasti opravi že jako težko dela. Nikakor se pa ne sme spustiti nižje. Gall pa je napravil mesto te mehke oprave novo, trdo, ki vzdrži jako hud vodni upor in je potapljač v njej popolnoma prost. Sestavljena je iz kovinastih, medsebojno zvezanih cevi, katere so zadostno premakljive, ščitijo potapljača pred vodnim pritiskom in vendar tako umetno zvezane, da ne puščajo vode. Prvo tako opravo je preskušal Gall v badenskem jezeru. Spustil je potapljača v dosedaj še nedoseženo globino 260 m. Potapljač je izjavil, da ni čutil nobenega pritiska in da bi bil v tej globini ravno tako lahko delal, kakor dosedaj v globinah od 20 do 30 m. Ta iznajdba je večjega pomena, kakor bi si kdo mislil. Odprle so se znanstvenemu raziskovanju večje, dosedaj nedostopne vodne globine. Koliko novega in zanimivega podmorskega življenja nam odkrijejo novi potapljači. Spoznali bomo nebroj novih živalij, dobili nove vrste podmorskih gob, koralov, biserov in najrazličnejših produktov globokega podmorja. In to bo zanimivo za znanstvenika, važno pa in življenjskega pomena za delavca, trgovca in obrtnika. Izvrstno bo služila nova oprava pri podvodnih stavbah. Kako mučno, drago in negotovo je bilo dosedaj polaganje temelja v globinah, katerih ni dosegel potapljač. Našli in odkrili bodo tudi lahko več potopljenih ladij in jih dvignili iz globin, v katere dosedaj niso mogli po nje. Uporabljala pa se bode ta oprava tudi lahko za oprostitev preplavljenih rovov pri rudnikih, katerih dosedaj vsled prevelike globine niso mogli odmašiti. Gall je vzel za svojo res prekoročno iznajdbo dosedaj patent na Nemškem in Anglaškem. Razširil pa se bode njegov izum gotovo in v kratkem po vseh državah.

Najnovejše iznajdbe uvrščene po času. Smodnik 1250, knjigotiskarstvo in toplotmer 1605, daljnogled 1608, ura z nihalom 1656, porcelan 1709, tkalni stroj 1785, fotografija 1802, šivalni stroj 1804, lokomotiva 1812, železnica s parno silo za promet ljudi 1830, električna železnica 1881, Rentgenovi žarki 1896, brezžični brzojav 1897.

Pedagoški paberki.

Tečaj za vzgojo slaboumnih otrok. Da se da manjnadarjenim in tudi abnormnim otrokom priložnost izobraziti se potom šole, je ministrstvo za bogočastje in nauk otvorilo na Dunaju tečaj v svrhu izobraževanja učiteljstva o metodi pouka in vzgoji duševno manjnadarjenih otrok. Slavnostna otvoritev prvega tečaja se je vršila dne 3. junija po ministrskem svetniku dr. Heinzu, v navzočnosti c. kr. deželnega šolskega nadzornika dvornega svetnika dr. Rieger-ja in predsednika društva „Fürsorge der Schwachsinnigen und Epileptischen“, barona dr. A. Spinette-ja. Vodstvo tečaja, ki je trajal do 27. junija, je bilo v rokah ces. svetnika in okr. šol. nadzornika A. Fellner-ja, poučevalo pa se je na pomožni šoli v Anastasins Grüngasse v XVIII. okraju, na kateri poučujejo strokovnjaki na tem polju, ki so tudi predavali in obenem pojasnjevali posamezne predmete praktično z učenci. Pomožna šola ima štiri razrede z več oddelki. Predavalo se je o sledečih predmetih: Ravnatelj šole H. Schiner: „O metodi pouka pri duševno manj nadarjeni mladini“. — A. Fellner: „O oskrbi in vzgoji duševno manj nadarjene mladine“. — L. Miklas: „O stanju in zgodovini pouka duševno manj nadarjene mladine, kakor tudi z ozirom na pomožno šolstvo“. — E. Lorenz: „O učilih na pomožnih šolah“. — Dr. E. Raiman: „O bistvu, vrsti in raznih oblikah duševno manj nadarjenih otrok“. — Dr. E. Lazar: „O hibah govorjenja z ozirom na pouk v branju“. — H. Witzmann: „O oskrbi in delu duševno manj nadarjenih otrok v zavodih“. — Poleg predavanj so pa bile vsak dan tudi hospitacije po vseh razredih in pouk v učnem postopanju ter poslo-

vanju v pomožnih šolah sploh od 9. do 12. ure. — Zadnji teden so udeleženci tečaja redno zahajali vsak dan v oskrbovališče in vzgojevališče za duševno manj nadarjene otroke v Biedermannsdorfu „Stephaniestiftung“, kjer so praktično proučevali ustroj zavoda in prisostovali pouku. Poleg teh izletov so se prirejali še izleti v razne zavode: gluhonemnice, otroška zavetišča in dnevna oskrbovališča, počitniške kolonije in druge slične naprave v prid dunajske mestne mladine, kakor tudi razni znanstveno poučni izleti. — Kakor se čuje, se namerava z leti tečaj nadaljevati in razširiti. — Pomožnih šol imamo v Avstriji 21 s 40 razredi za vzgojo slaboumnih otrok. Na vseh teh šolah ima 16 učnih oseb strokovni izpit za slaboumne otroke. Učnih ur na teden imajo te šole navadno 20 do 25 in na eno učno osebo pride 20 do 25 otrok.

Šolska telovadba pozimi. V „časopisu za negovanje zdravja v šoli“ se dr. Rammelt protivi telovadbi v zaprtih prostorih, češ, da zrak v telovadnici, v kateri se vadijo različni razredi vse dopoldne, predvsem ne more biti več dober, in naj se jo tudi par minut prezračí. Večje važnosti pa je prah, ki se ga ne moremo ubraniti v telovadnicah. Prah sili skozi usta in nos v sapnik in pljuča. Ako stopa 80 do 100 učencev par ur zaporedoma po podu, tudi vsakdanje mokro pometanje ne koristi mnogo. Telovadba v dvoranah nudi tudi nevarnost prehlada. Marljivi učenci se lahko razgrejejo med vajo in dobe potne roke in potno perilo. Bodisi, da gredo taki večkrat v neprijaznem vremenu domov, bodisi da stopajo zopet v učilnico, kjer se jim na lastnem telesu posuši perilo, vedno je s tem združena nevarnost prehlada. Rammelt je mnenja, da bi se morala vršiti telovadba pozimi in poletu pod milim nebom. Ako bi bilo vreme neprijazno, naj bi odpadla dotična ura. Kjer je led, naj nadomestuje drsanje telovadbo.

Príporočljivo učilo. Zemljepisni in prirodopisni nauk v prosti naravi se vobče priporoča. Ako peljemo otroke na kak grič, kjer je kaj razgleda, opazujejo z največim veseljem bližnjo in daljno okolico. Še večje veselje jim napravimo, če jim damo daljnogled v roke. Najbolj pripravno za opazovanje v daljavo je pa poljsko kukalo (Feldstecher), seveda boljše vrste, kakršnega rabijo zemljemerci in častniki. Kaj takega naj bi ne pogrešala nobena večja šola. V višjih razredih in na meščanskih šolah rabimo lahko to učilo tudi pri fizikalnem pouku. Na takih šolah rabijo tudi „camero obscuro“, ki pa naj bode nekoliko popolnejša, da lahko tudi služi kot fotografski aparat. Učitelj ne more kmalu napraviti koncem leta svojim učencem večjega veselja kakor če jim podari sliko celega razreda. Učenci dobe najlepši spomin na svoja šolska leta. — Slike izdelane s fotografskim aparatom imajo tudi za risanje posebno vrednost, ker so to najnatančnejše perspektivne podobe.

Kronika.

Učiteljske plače na Danskem so se po najnovejšem zakonu uredile tako-le: Prvotna plača znaša 2100 ali 2240 kron, končna plača (po 20 službenih letih) pa 3920 ali 4200 kron. Ker je vredna danska krona po našem denarju 1:30 K, tako znaša najnižja učiteljska plača na Danskem 2730 kron, najvišja plača pa 5460 kron avstrijske veljave.

Postava za mladino. Anglija je prva praktična država, ki je uvedla v veljavo zakon za otroke, za mladino. Prva točka tega zakona prepoveduje dečkom, ki še niso dopolnili 16. leta, kajenje. Druga točka prepoveduje otrokom izpod 14. leta prebivati v prostorih kake gostilne. Oni, ki bi kakšnega otroka poslal v pivnico, kjer se točijo pijače, bi bil kaznovan. Mnogo gostilničarjev je prosilo vsled tega, da bi smeli podaljšati svoje pivnice in dograditi čakalnice za otroke; oblastnike so te prošnje večinoma zavrnile. Starši, ki imajo pri sebi otroke izpod 14 let, ne smejo pohajati gostilne. Tudi v takih prostorih, kjer vidno gori ogenj, ne smejo prebivati otroci sami. Otrokom je zabranjeno beračiti in prosjačiti po hišah in po javnih prostorih. — Takih izvrstnih odredb bi tudi pri nas potrebovali.

JAVŮREKOVA

Palestina s tičjega pogleda

je povsod poznan kot najboljši zemljekaz za bibliški pouk in za razjasnjevanje zemljepisnih temeljnih pojmov.

Risba zemljevida je taka, da ga vsak učenec takoj razume.

Odobren od preč. knezoškof. konzistorija v Pragi in od c. kr. ministrstva za bogočastje in uk.

Krasen barvotisk 137 × 73 cm napet na platno 14 K; s skobami 15 K.

Če se direktno naroča — znižana cena. Zahtevajte prospekt!

Pošilja ga učitelj J. B. Škorpil, Praga, VII—748.

V najinem založništvu je izšla:

VOJVODINA KRANJSKA

Izdava A za šole:

17 zemljepisnih nariskov v barvotisku z besedilom in dodanim pojasnilom zemljepisnih znamenj.

Sestavil in narisal

FRAN MAROLT,

učitelj v Ljubljani.

Visoki deželni svet kranjski je z razpisom z dne 25. maja 1907, št. 2463, odobril in pripustil to učilo v uporabo kot razredno na ljudskih in meščanskih šolah s slovenskim učnim jezikom.

Vsi nariski, izvršeni na 18 listih, so risani v merilu 1 : 75.000. — Velikost 87 × 60 cm.

Torej ponazorujejo po minimalnem načrtu za zemljepisni pouk v ljudskih šolah izbrano učilo v taki velikosti in preglednosti, da ga vsi učenci vsega razreda lahko na daljavo čitajo.

Cena 10 K.

Izdava B za učence:

17 zemljepisnih nariskov v barvotisku z besedilom.

Sestavil in narisal

FRAN MAROLT,

učitelj v Ljubljani.

Izbor učiva se naslanja doslovno na podrobní učni načrt, ki ga je odobril c. kr. deželni šolski svet z razpisom z dne 27. decembra 1903, št. 2791, in ki velja kot normativ za domoznanski pouk v četrtem šolskem letu 2-, 3-, 4- in večrazrednih ljudskih šol. Z razpisom vis. c. kr. deželnega šolskega sveta kranjskega z dne 28. januarja 1908, št. 468, je to delo odobreno kot učilo na ljudskih in meščanskih šolah.

Cena 1 K.

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani.

Naprednemu in zavednemu učiteljstvu!

Vsakdo bodi naročnik „Zavezinih“ listov, ki so:

Učiteljski Tovariš, Popotnik, Zvonček, Domače ognjišče.

RAZPIS NATEČAJA.

Učiteljske službe.

Štev. 2439/I.

Na trirazredni ljudski šoli v **Lembahu pri Mariboru** se bode namestila stalna nadučiteljska služba z dohodki po II. krajnem razredu in s prostim stanovanjem.

Prosilci za to mesto naj vložijo svoje prošnje pri krajnem šolskem svetu v Lembahu pri Mariboru do 31. avgusta 1909.

Okrajni šolski svet Maribor, dne 27. julija 1909.

Predsednik: **Attems.**

Štev. 2188/09/P.

Na trirazredni ljudski šoli v **Dornavi** se stalno ali začasno namesti učiteljska služba z dohodki po III. krajnem razredu in s prosto izbo.

Dokazati je znanje obeh deželnih jezikov.

Prosilci ali prosilke za to mesto naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 8. septembra t. l. pri krajnem šolskem svetu v Dornavi, pošta Možganjci.

Okrajni šolski svet Ptuj, dne 7. avgusta 1909.

Predsednikov namestnik: **Dreflak.**

Štev. 883/09/O.

Na petrazredni ljudski šoli pri **Sv. Tomažu** se stalno ali začasno namesti učiteljska služba z dohodki po III. krajnem razredu in s prosto izbo.

Dokazati je znanje obeh deželnih jezikov.

Prosilci ali prosilke za to mesto naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 8. septembra t. l. pri krajnem šolskem svetu pri Sv. Tomažu, blizu Ormoža.

Okrajni šolski svet Ormož, dne 6. avgusta 1909.

Predsednikov namestnik: **Dreflak.**

Štev. 691/I.I.

Na petrazredni ljudski šoli pri **Sv. Lenartu v Slov. goricah** namesti se služba učitelja ali učiteljice z rednimi dohodki po II. krajnem razredu in sicer stalno, eventualno začasno.

Redno opremljene prošnje je vposlati krajnemu šolskemu svetu pri Sv. Lenartu v Slov. goricah, pošta ravnotam, do 31. avgusta 1909.

Dokazati je znanje obeh deželnih jezikov.

Okrajni šolski svet Sv. Lenart, dne 3. avgusta 1909.

Predsednik: **Attems.**

Štev. 2441/I.

Na petrazredni ljudski šoli pri **Sv. Lovrencu nad Mariborom** se namesti učiteljska služba z rednimi dohodki po II. krajnem razredu stalno ali začasno.

Redno opremljene prošnje je vposlati krajnemu šolskemu svetu Sv. Lovrenc nad Mariborom, pošta ravnotam, do 31. avgusta 1909.

Dokazati je znanje obeh deželnih jezikov.

Samo za moške prosilce.

Okrajni šolski svet Maribor, dne 29. julija 1909.

Predsednik: **Attems.**

POPOTNIK

izhaja **15. dne vsakega meseca** v zvezkih in stane na leto **6 K**, pol leta **3 K**, četrť leta **1 K 50 v.** Posamezni zvezki stanejo **50 v.**

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin« blagajnik **Fr. Luznar** v Kranju. — Rokopise pa je pošiljati ravnatelju **M. J. Nerat-u** v Maribor, Kokoschineggallee.